1961

5/5+6

heem

Het is vijf voor twaalf !

Voor U handelaar, ambachtsman, fabrikant, die het ritme van deze tijd wil volgen, is het steeds "hoog" tijd.

U moet moderniseren, U moet aan alles en nog wat denken, maar er is zoveel te doen en het is altijd haastig.

Een goede raad : ontdoe U zoveel mogelijk van tijdrovend werk. Zo kunt U bijv. al Uw betalingen en ontvangsten door de Kredietbank laten uitvoeren. Daags na iedere verrichting ontvangt U een dagafschrift. Deze genummerde en gedateerde afschriften vermelden het vorige saldo, het bedrag en de aard van de uitgevoerde verrichtingen en ten slotte Uw nieuw bezit.

Geklasseerd in de U gratis aangeboden map, vormen deze afschriften dag-aan-dag een juist beeld van Uw financiële toestand.

Het ritme van deze tijd eist het : open een rekening bij de

KREDIETBANK

de bank met de vriendelijke service

HEEM

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR OVERMAAS

Uitgave : Langohr - Veltmans - Vreuschemen Komitee,
Melkerijstraat, 35, Halle (Brab. België)

Postcheck : 5202.51.

Abonnement : 150 Fr. p.jaar
Het gewoon nummer : 25 Fr.
Het dubbelnummer : 50 Fr.
(voor België en Nederland)

5° Jaargang
Nr 5-6
Sept.-Dec. 1961

****

OP GEN TAPIËT

	blz.
CESAR FRANCK, naar een tekening van A. Rassenfosse.	2
Cesar Franck en het Orgel, door Kamiel d'Hooghe.	3
Voor onze Diskofielen.	13
Declaratie Jan Franck, 31 July 1668.	14
Mi Hemmet, gedicht door Joseph Bindels.	16
Een heldhaftig Overmazer : ZENON DE RESIMONT.	17
Plaatsnamen te St-Martens Voeren, door Dr A. Boileau	23
De tragische Ondergang van de Villa Fura, door C.Waelbers	26
Jef London	30
Boerevertelsel, door J. London.	32
Lustrum, gedicht door Johan Gist.	34
Een bijna revolutionaire Daad.	35
Het Onderwijs in de Voerstreek, door J.N.	37
Notes historiques sur St-Jean-Sart, par M. l'Abbé F.Dubois.	39
Het Schöpperlied, opgetekend door F. Pauquet.	42
Aus dem Leben hiesiger Bauern, II, W.J.Nols.	43
Knällemönnster, gedicht door J. Vilvoye.	48
Aan onze Volksdichters.	50
Wachter, wat is er van de Nacht ?	54
Omslag : Wapen Jan Franck.	

- - - - -

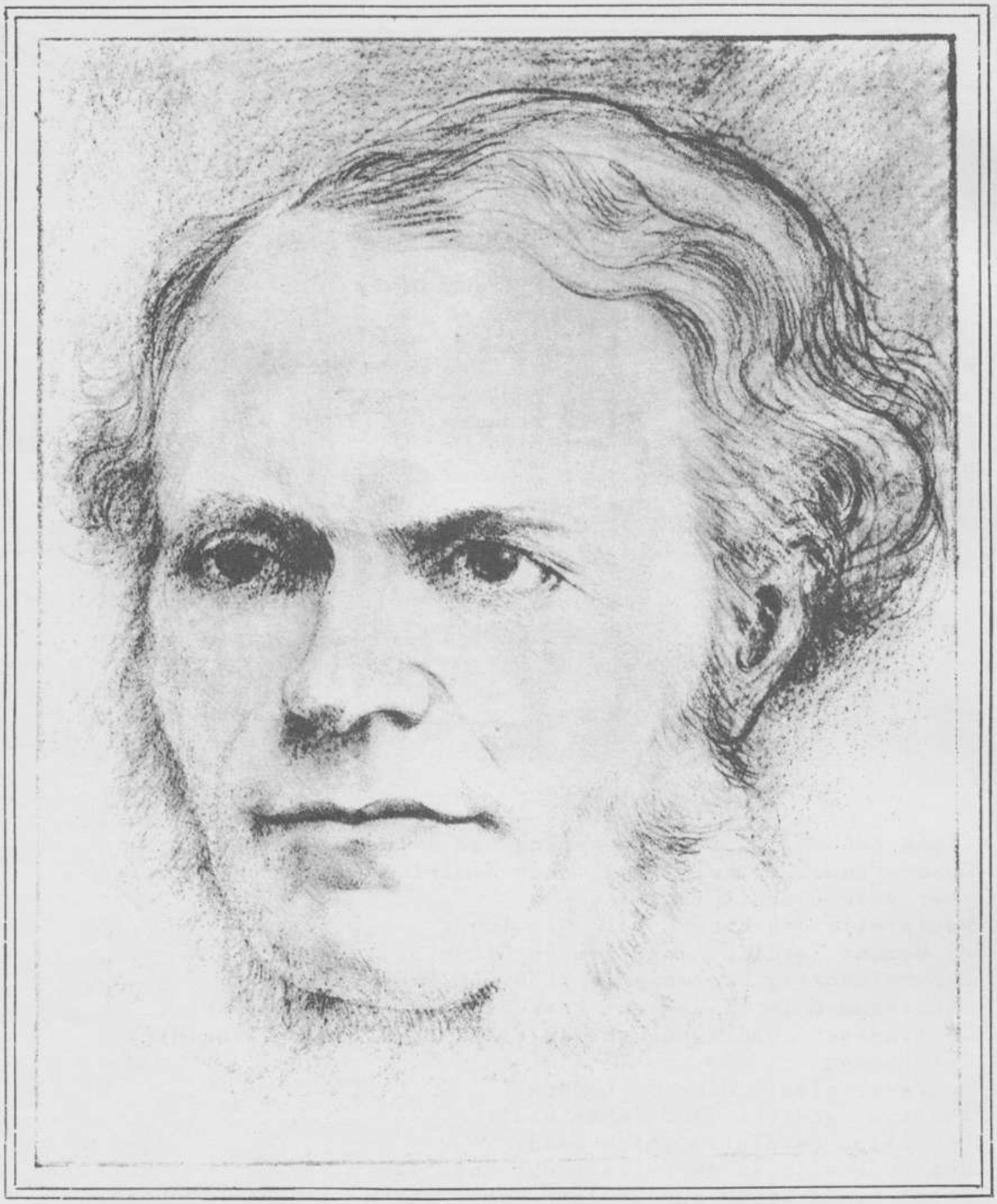

Naar een tekening van A. Rassenfosse,
uit " A César Franck - Hommage des
Musiciens Français ".

CESAR FRANCK EN HET ORGEL

I. OVER HET ORGELLEVEN VOOR - EN ROND FRANCK.

A. Improvisatie, Orgelspel en -compositie.

De weg van de franse orgelcultuur heeft als eerste mijlpaal de grote ernstige figuur van Jehan Titelouze (1563-1633), waarna de glansrijke pijlers N. de Grigny (1671-1703) en Fr. Couperin le Grand (1668-1703) - beiden wisten de aandacht van J.S. Bach op zich te vestigen - tot een bewonderend oponthoud nopen.

Na 1750 is deze kunst evenwel steriel geworden en afgegleden naar een zeer laag niveau. In het beste geval bestaat zij in het demonstreren van holle vingervaardigheid in variaties allerlei ofwel coquetteert men met nietszeggende charmante italianiserende melodietjes. Erger wordt het wanneer men beschrijvende muziek op het orgel gaat uitvoeren waarbij onweerseffekten, marchen, fanfares en walsen elkaar de voorrang betwisten.
Michel Corette (1709-1795) geeft in zijn "Pièces pour l'orgue d'un genre nouveau" een model om onweer, bliksem en donder op gepaste wijze te imiteren :
"Celui-ci se fait en mettant sur la dernière octave des pédales de trompette et de bombarde une planche que le pied baisse à volonté. En finissant, pour imiter la chute de tonnerre, on donne un coup avec le coude sur les dernières touches du clavier".

Lefébure-Wély (1817-1876), (eerste prijs van orgel in de klas van Benoist), de prins der organisten, was naar de mode van zijn tijd de grote specialist in het imiteren van een onweer. Triviale thematiek en uitwerking, goedkope sensatiezucht en bedelen naar de gunst van de massa, zijn kenmerken van composities als zijn "Scène pastorale avec orage pour une inauguration d'orgue". De componist vond dat het stuk ook paste in een "Messe de Minuit". In de geest der verwende pronkerige salons waar potpourri's en operafantasieën aanbeden werden door fletse goedmenende zielen, is het orgel ten prooi gevallen aan de arrangeursfurie waarbij symfonieën van Beethoven, marches funèbres van Chopin, Schubert en operakoren allerlei broederlijk naast elkaar prijken. Gelukkig zijn er nog restanten van een goede religieuze orgelkultuur aanwezig. Hier is niet Lefébure-Wély, maar Boély (1785-1858) de leider waarbij Niedermeyer, d'Ortigue e.a. zich aansluiten.
Het is in deze periode van verval dat rond 1850 de componist en improvisator César Franck oprijst als een lichtbaken waar leerlingen ven volgelingen zich naar gericht hebben.
Vanaf 1600 tot 1850 kan de franse orgelschool slechts bogen op een betrekkelijk gering aantal min of meer belangrijke orgelcomponisten die naast de drie vermelde topfiguren leidinggevend zijn.

Franck is voor Frankrijk, samen met Ch. M. Widor (1844-1937) en Al. Guilmant (1837-1911), beiden leerlingen van de kempische orgelvirtuoos Jaak Lemmens (1823-1881), de onophoudend borrelende bron geweest die gedurende de laatste eeuw een plëiade van orgelcomponisten, improvisators en orgelvirtuozen heeft voortgebracht die in kwaliteit en kwantiteit de oude franse orgelschool ver achter zich schijnt te laten.

B. Het Cavaillé-Coll Orgel

Voor de ingewijden is het zeker niet nodig te wijzen op het verschil van klankideaal tussen een romantisch orgel van de geniale franse orgelbouwer Cavaillé-Coll en de zilveren klank der prachtige barokorgels uit Bachs tijd. De kwinkelende aliquotstemmen en de tintelende mixturen hebben hun beurt gehad en zijn in Francks tijd "vieux jeu". Het franse barokorgel had, in tegenstelling met het grotere en rijkere noordduitse, een onhandig pedaal met zeer beperkte registratiemogelijkheden. - Cavaillé-Coll heeft naast het aanbrengen van andere vindingen en verbeteringen, ook hiervoor een goede oplossing gevonden door het franse romantische orgel met een zeer speelbaar pedaal te bedenken. Hij geeft het alleen de functie van basklavier en biedt het uitgebreider registerfamilies. Bij een Cavaillé-Coll orgel zijn er zachte kleuren en warm zingende, rond klinkende registers met daarnaast een indrukwekkende tutti met volumineuze, dragende - en soms dreunende registergroepen. Het geheel heeft een forse stoere klank die compact en gesloten gehouden wordt. Hierdoor is het niet mogelijk een ragfijn contrapuntisch stemmenweefsel tot zijn recht te laten komen. De horizontale comtrapuntische schrijfwijze van vroeger heeft dan ook meestal plaats gemaakt voor een vertikale harmonische klankontplooiïng. Gelijklopend met de individualistische beschavingssfeer, met het compacte orkestraal coloriet van Fr. Liszt en met het uitgebreid orkest van R.Wagner, worden de kleuren van het orgel uitgebreid. Nieuwe soloregisters als de "Flûte harmonique" (romantische imitatie van de dwarsfluit uit het orkest), de "Hautbois", de "Clarinette" en de "Trompette harmonique" (allen imitaties van gelijknamige orkestinstrumenten), samen met de voorheen gebruikte "Contrabasse" "Gambe" en "Basson" komen de pijpenwereld verrijken.

II. DE ORGANIST VAN HET KONINKLIJK INSTRUMENT.

A. De Taak van de Parijse Organist.

De parijse organisten krijgen (kregen) een belangrijke taak in de eredienst toegemeten. - Op zon- en feestdagen moeten (moesten) zij de liturgie een rijke ontplooiïng geven door naast de "maîtrise", die terzijde van het altaar de liturgische zang verzorgt, in te staan voor het nodige decorum en voor het bijbrengen van een religieuze biddende sfeer. Dit is slechts mogelijk als de organist in zijn persoon een gelovig mens met een waar kunstenaar verenigt.

B. In de Leer bij ...

"Le Père" heeft naast zijn betrekkelijk degelijke organistieke vorming, ontvangen van François Benoist, zijn professor voor orgel aan het conservatorium, een soliede theoretische kennis en een groot vakmanschap opgedaan bij zijn professor in compositie, Anton Reicha.
De orgelist van Ste-Clotilde moet zeer geboeid het oor te luisteren hebben gelegd bij Beethoven.
Welke vreugde hebben hem de orgelconcerten bezorgd van A. Hesse uit Breslau op het orgel van Saint-Eustache (1844) en van J. Lemmens op het orgel van Saint-Vincent de Paul (1852) met op het programma meerdere Bachwerken.

C. Zijn Grote Liefde

Instrument en bespeler moeten tot één vergroeien ; Er zijn de ideeën van de instrumentist en componist en er is de klank van het instrument dat de vertolker de nodige impulsen moet geven om zich verder op te werken in een wereld van verheven, ongerepte, bijna onstoffelijk geworden schoonheid.
Fier toonde Franck in 1866 zijn orgel aan Fr. Liszt.
"Mon orgue c'est mon orchestre" zegt onze romantische orgelmeester. - Bedoelt hij daarmee dat hij met zijn orgel even goed kan musiceren als met een orkest ? - Vindt hij zijn orgel een prachtige imitatie van het orkest ? - Is het voor hem een ideaal wanneer een orgel klinkt als een orkest ?
Het is aan dit Cavaillé-Coll orgel, waarvan Flor Peeters, de befaamde orgelvirtuoos en componist uit Mechelen, het klavier als een kostbare reliek bewaart, nadat het hem door wijlen Charles Tournemire (1870-1939) bij testament overgemaakt werd, dat Franck gedurende dertig jaar het beste van zich gegeven heeft in de tijd dat "Tout Paris" in aanbidding lag voor de holle pathos en zoeterig vleiende operawereld, verpersoonlijkt door figuren als Auber, Massenet, Halevy, Gounod, Meyerbeer, e.a.
De wonderbare improvisator Franck schijnt technisch niet de meest zorgzame instrumentist geweest te zijn.
De orgelmeester Ch. M. Widor zei ter gelegenheid van zijn eerste les als opvolger van Franck : "Et maintenant on va apprendre à jouer l'orgue".
Hetgeen door de leerlingen zeer kwalijk werd genomen.

D. Geknield...

Francks "métier" gaat gepaard met een diep religieus gemoedsleven. Dit wordt verduidelijkt door zijn vele muzikale meditaties die jubelen, lijden of in vertrouwen bidden, en door zijn devote houding tijdens de eredienst waar hij zijn improvisaties steeds onderbrak gedurende de consecratie om van de orgelbank komend, God al knielend te aanbidden.

Sommige eng gerichte protestantse kerkmusici verwijten Francks muziek vooral haar katholiek zijn, wat voor hen bijna gelijk staat met niet principieel "orgelmässig" zijn. Zij is voor hen dan ook onaanvaardbaar.
Zonder het rijke liturgische leven, zonder de wierookwalmen en zonder de rijke verscheidenheid van de katholieke eredienst is Francks orgelwerk niet

denkbaar. Het biedt een overvloed aan muzikale kwaliteiten en verheven religieuze lyriek, aan serene mystieke beschouwingen en geloof in hogere waarden. Het paart menselijke hartstocht aan sublieme meditaties en spot in zijn dramatische geladen momenten met het begrip "le père séraphique".

III. ORGELWERKEN.

"Le Maître Angélique" is de toondichter die voor alles kwaliteit beoogt en die eerst op betrekkelijk late leeftijd tot rijpheid is gekomen. Gans zijn orgeloeuvre omvat slechts 12 titels gebundel in drie volumen :

Six Pièces
Trois Pièces
Trois Chorals.

A. Six Pièces (1860-1862)

"Ces poèmes ont leur place marquée à côté des chefs-d'oeuvre de Sébastien Bach!" Fr. Liszt.

Hoe alleen prijken deze in hun geparfumeerde tijd. Torenhoog verheven boven een zeer middelmatige omgeving blijven zij na honderd jaar nog steeds boeien. Het is een meesterworp geworden waarbij de persoonlijkheid van meetaf aan sterk geaffirmeerd werd. De rijkelijk geïnspireerde melodiek van de "Fantasie" in C gaat gepaard met imitatorische wendingen. De "Grande Pièce Symphonique" is de orgelsymphonie van Franck, waarin voor het eerst in de orgelliteratuur het cyclische vormprocédé toegepast wordt. Deze meerdelige compositie is het huwelijk tussen de klassieke constructieve symphonische geest en de symfonische klankenkleur geworden. Suggereert de aanvang geen cello- en contrabaskleur om het thema te strijken ? - Zijn de houten blazers niet aangewezen om de herhaalde akkoorden te articuleren ? Bij de "Prélude, Fugue et Variation" kan men slechts stilstaan om het naieve en onbevangen karakter, te beluisteren en te bewonderen. Hoe is het mogelijk om met zulke bescheiden middelen tot zo'n boeiend resultaat te komen in een tijd waar graag met wapengekletter en notenvloeden wordt gegoocheld.
De "Pastorale" schijht een kerstsfeer op te roepen waarin schalmeiende herders afwisselen met de puntige staccato-akkoorden van de "Trompette harmonique", een vinding van Cavaillé-Coll, aan wie dit werk werd opgedragen. Is hier invloed te horen van de franse "Noëls", van de italiaanse Pastorales, of van Bachs Pastorale ? - Ik meen van wel.
Het meest geconcentreerd diepzinnig stuk is hier zeker de "Prière". Het duurt meer dan tien minuten en blijft steeds in een monochrome kleur verwijlen. - Zeer hoogstaand en voornaam van thematiek, zeer mooi van doorwerking wordt het jammerlijk omzeggens nooit geprogrammeerd op orgelconcerten, uit vrees ons gehaast en kortademig publiek te overladen.
De "Final" schijnt met haar fanfare-achtige inzet en haar minder interessant slot een kind van haar tijd te zijn en is fel verbleekt.

B. Trois Pièces (1878)

Geschreven voor de inhuldiging van het nieuwe Cavaillé-Coll orgel in de immense concertzaal van "Trocadéro", werden deze stukken door de toondichter voor het eerst met succes ten gehore gebracht.
Geboren zestien jaar na de "Six Pièces", schijnt deze bundel een vlot vervolg te zijn van Francks eerste publicatie van orgelwerken.
De "Fantasie" in A is een zeer interessante en fantasierijke compositie, gebouwd op drie hoofdthema's en verdeeld in drie grote delen : Expositie, doorwerking, reëxpositie.
Het tweede nummer "Cantabile" is een vrije compositie die nood heeft aan de poëzievolle "Clarinette" en de suave en ronde klank der grondstemmen van een Cavaillé-Coll orgel. Gigout speelde dit stuk bij de uitvaart van de meester.
De "Pièce héroïque", sluitstuk van het drieluik, vat aan met orkestraal repeterende akkoorden, terwijl in de loop van het stuk pianistieke figuratie optreedt. - Heeft dit werk met zijn brillante allure een heroïsch karakter ?
M. Monikkendam schrijft in zijn interessant boek over Franck over dit stuk: "Deze muziek is niet episch maar lyrisch, en we zouden zeggen van een orkestrale lyriek".
Hierbij kan aangemerkt worden dat het geheel toch een zeer zelfbewust karakter heeft.

C. L'Organiste (1890)

Over de twee bundels harmoniumstukjes werd tamelijk veel kwaad verteld. Zij zijn niettegenstaande alles een wezenlijke verrijking van het arm en mager repertorium der echte harmoniumliteratuur.

D. Trois Chorals (1889-1890)

"Alvorens te sterven zal ik de Chorals schrijven zoals Bach, maar dan op een andere basis" C. Franck.

Onsterfelijke muziek van een geniaal man, getoonzet in zijn laatste levensjaar. N. Dufourcq schrijft in zijn boek "La Musique d'Orgue Française" over het driedelig testament : "On y voit une hymne triple, trois odes par lesquelles, avant de disparaître, le chrétien que fut César Franck entend chanter l'Eglise militante, l'Eglise souffrante, l'Eglise triomphante. Musique d'esprit religieux..."
Deze "Chorals" hebben noch naar vorm, noch naar inhoud aanknopingspunten met de gelijknamige orgelstukken van de vroegere barokmeesters. Het zijn drie meesterwerken waarbij het eerste opvalt door zijn Beethoveniaanse variatievorm en zijn hemelse lengte. Het tweede door zijn soliede Passacagliavorm en zijn onmetelijke rijke inhoud aan melodische, harmonische, lyrische en dramatische bewogenheid. Kan men de strijkers niet horen zingen in deze stukken ? Het derde heeft een brillante allure waarvan de inzet aan een preludium van Bach herinnert. Franck zegt zelf over deze werken "Le vrai choral ce n'est pas le choral ; il se fait au courant du morceau";

Deze onovertroffen drieling is de prachtige zwanezang van deze schoonmenselijke figuur wiens muziek immer eindigt met een triomf van het serene op het bewogene, het goede op het kwade, de etiek op het zeer menselijk affect. Is het niet ontroerend te vernemen dat de toondichter al zijn krachten verzameld heeft om deze muziek nog te gaan registreren aan "zijn" koninklijk instrument dat hij door en door kent ? Is het geen bewijs van zijn grote zorg en hoogstaand artistiek geweten dat hij, die het klankbeeld van deze stukken zeer goed kon bepalen van op zijn ziekbed, toch naar de kerk wilde om zijn ziel nog eens te kunnen uitzingen aan het rijke Gavaillé-Coll orgel. Welke gevoelens moeten hem doorzinderd hebben bij dit smartvol afscheid.

HUN STIJL

De muzikale taal van zijn orgeloeuvre sluit nauw aan bij de stijlkenmerken van de laat-romantiek. Francks afwisselend expressieve homofone en harmonisch-contrapuntische schrijfwijze beweegt zich op een verheven niveau daar waar dezelfde middels sensueel aandoen bij R. Wagner.

Pianistieke grepen karakteriseren sommige delen van het Tweede en Derde koraal, van de "Pièce héroïque", e.a.

Felle ritmische stuwing en dramatische ritmische ontwikkelingen schijnen Franck eerder vreemd. Brahms schrijft meestal zware gevulde akkoorden met contrapuntische en pseudo-contrapuntische lijnen die zich soms polyritmisch bewegen. Bij Franck vindt men ook zulke polyritmiek.

De grote klassiekere Beethoven is het inspirerend voorbeeld geweest bij het uitdenken en neerschrijven van de "Grande Pièce Symphonique", de "Chorals" en andere werken.

Naast vaak lange rijk geïnspireerde lyrische melodieën valt Francks melodiebouw vooral op door het aanwenden en uitwerken van de "cellule génératrice".

Is Francks voorkeur voor rechtsliggende toonaarden muzikaal of psychologisch te verklaren ? - Moet men zijn immer opgaan naar het licht en zijn meermaals zalvende rustig besluit uitleggen door zijn positieve levenshouding die hij baseerde op een onwankelbaar vertrouwen op God.

Zoals hoger vermeld zijn de orgelcomposities gegroeid in een welbepaald klankidioom dat tamelijk ver afwijkt van de oude transparante orgels. De orkestrale klankenkleur heeft zeer inspirerend gewerkt op Francks manier van schrijven voor- en registreren op het orgel.
Een duidelijke wisselwerking is evenwel waar te nemen want Francks orkest suggereert meermaals de orgelklank o.a. door zijn vele lange diepe bastonen en door zijn klankterrassen voor hoorns en houtblazers. Besluitend kan dus aangemerkt worden dat hij in de eerste plaats symfonisch denkt.

ZIJN ZIJ ORGANISTIEK ?

Zonder veel tegenspraak kan opgemerkt worden dat de herhaalde akkoorden uit de "Pièce héroïque", de "Pastorale" en de "Fantasie" in A orkestraal klinken, dat de pianistieke allures van sommige wendingen uit de "Pièce héroïque", de "Final" en de Tweede en Derde Koraal problemen stellen aan menig organist, dat sommige grepen uit het Eerste koraal en uit de "Fantasie" in ut moeilijk zuiver kunnen genomen worden. - Franck zelf beschikte over een abnormaal grote hand en dacht niet aan problemen van kleine handen, korte vingers en kleine spanning.
Vormen deze aanmerkingen een schaduwzijde ? - Neen.
Met de notenvloeden uit de orgelwerken van Max Reger (1873-1916) wordt de organist voor andere problemen gesteld ! - Is Francks kleurenwereld niet organistiek ?
Zij is vooral orkestraal en men mag dit niet negeren !
Is de mystieke sfeer uit den boze ? Indien ja, dan moet men logisch durven zijn.

IV. IMPROVISATIE IN "SAINTE-CLOTILDE".

"U hebt daar een wonderlijke bemiddelaar, mijn zoon ; hij zal de zielen dichter bij O.L.Heer brengen dan wij". Aldus de kardinaal van Parijs aan de pastoor van Ste-Clotilde.

Dertig lange jaren gaf Franck het beste van zich aan de klavieren van het "grand orgue" waar hij als improvisator een legendarisch roem heeft verworven.

Dat Franck reeds in zijn studiejaren uitblonk door een uitstekende zin voor het combineren van thema's bewijst zijn orgelconcours waar hij twee thema's ongevraagd combineerde en aldus verplicht werd tot een langere ontwikkeling hetgeen de gestrenge juryleden deed besluiten, dan nog na tussenkomst van Benoist, Francks orgelleraar, tot het toekennen van een schamele "second prix".
Het was de heren hun petje te boven gegaan ; zij hadden er niets van begrepen.
Met zijn grote architecturale zin was het hem dikwijls onmogelijk op te houden na het offertorium. Zelfs als de bel meerdere malen gerinkeld had kon de meester moeilijk afscheid nemen van zijn muzikale creatie. Deze hoogtepunten van spontante en religieuze lyriek zijn vervlogen. Er resten enkel de getuigenissen van zijn geestelijke erfgenamen die het "rendez-vous" van de zondagmorgen aan de linkerdeur onder het voorportaal van Ste-Clotilde niet wilden missen. Zorgzaam werd door de meester immer het muziekboekje met de muzikale thema's bovengehaald. - Volgens een ooggetuige vroeg Duparc eens een improvisatie op het thema der "Hymne an die Freude" van Beethoven, waarop Franck onmiddellijk verontwaardigd reageerde : "Ben je gek ? Wat moet ik daarmee doen, er is niets mee te doen want het thema is afdoende behandeld." - Duparc drong evenwel aan en le Père bedaarde. De muze maakte zich meester van hem en met grote bewondering en ingetogen adem luisterde men naar een wonderschone fantasie die uit verschillende variaties bestond

om uiteindelijk, in een beschouwend gebed neergelegd te worden.
Andermaal was men getuige van 's meesters ongewone spontane creatiekunst en creatievreugde, gepaard aan een menselijke bewogenheid en een gesublimeerd slot.

V. DE ORGELKLAS IN HET CONSERVATOIRE".

Als het ware bij toeval werd Franck in 1872, midden allerlei intrigues, "professeur d'orgue" benoemd als opvolger van Benoist. Voor zijn vele leerlingen was hij met zijn edel rechtgeaard karakter en zijn warm meevoelend gemoed als een vader. Veel lofbetuigingen kwamen hem niet over de lippen. Holle "Franse" complimenten bracht hij niet aan de man. "J'aime", "j'aime" was de verwoording van zijn voldoening. De improvisaties moesten voor alles architecturaal degelijk opgebouwd worden. - "Verzorg uw staart" kreeg de leerling te horen die een coda wat te nonchalant behandeld had.
Francks orgelklas was in hoofdzaak gewijd aan de improvisatie en werd algemeen beschouwd als een compositieklas.
Naijverige collega's en "premier prix"-stovers bekeken Francks leerlingen met een "scheef" oog.
Geen virtuozen maar ware artisten in een edelste betekenis van het woord werden gevormd. De voornaamste hiervan zijn G. Pierné, Ch. Tournemire, P. de Breville, V. d'Indy, G. Ropartz, Ch. Bordes, E. Chausson, H. Duparc, A. Marthy en G. Lekeu.
Dat hij door hen omzeggens aanbeden werd vernemen wij van Vincent d'Indy in zijn prachtig, bewonderend en met grote liefde geschreven boek over Franck.

VI. DE INVLOED VAN FRANCK.

Naast de grote schaar van begaafde leerlingen die als herauten zijn invloeden verder rondgedragen hebben is de invloed van zijn schrijfwijze en zijn estetiek, maar dan met een moderner palet, te merken in menig werk van Vierne (vooral de trage bewegingen), Fleury, Ryelandt, Peeters, Duruflé, Langlais, Tournemire en ... Messiaen.
Samen met de symfonische vormgeving en de soms pianistieke schrijfwijze is Francks sympfonisch registratiekoloriet de voorbode van de franse symfonische orgelschool, waarvan de prominente hoofdfiguren zijn : Ch. M. Widor, A. Guilmant, L. Vierne, M. Dupré, L. Fleury e.a.
Er is een duidelijke evolutie waar te nemen in de liturgische- en mystiek gerichte orgelmuziek vanaf de voorpost Franck over Tournemire en Alain tot bij Messiaen.
"Le Maître angélique" schrijft "Chorals" en een "Prière".
Tournemire schrijft zijn "L'Orgue mystique", Alain zijn "Litanies" en Messiaen wijdt cycli aan godsdienstige onderwerpen zoals bv. "La Nativité du Seigneur".

VII. HEDENDAAGSE ORGELBOUW EN FRANCK.

Er is sedert een twintigtal jaren een zeer duidelijk streven naar een imitatie van het oude met glorie beladen barokorgel. Hierbij heeft de leidinggevende Deense orgelbouw, door haar resoluut aanleunen bij het Schnitgerorgel alle latere verwezenlijkingen van een Cavaillé-Coll orgel genegeerd, waarin zij gevolgd wordt door vele Duitse, Nederlandse en Zweedse orgelbouwers die prachtige neo-barokke klankmonumenten vol heerlijke kwaliteiten gerealiseerd hebben. Ook de latijnse beschavingssfeer of anders gezegd de Rooms-katholieke orgelbouw evolueert in die richting maar zit met de erfenis van Franck en Cavaillé-Coll een weinig verlegen. De leidinggevende firma's van deze landen trachten tot een synthese van oud en nieuw te komen. Zij behouden aldus de mogelijkheid om de orgelliteratuur van Franck op tamelijk stijlgetrouwe wijze te laten klinken.
Menig mixturenrijk en "grondarm" nieuw orgel laat een dergelijk ideaal niet toe en stelt de organist voor een zware opgave daar de grondstemmen te veel spuwen en de tongen teveel "schnarren", terwijl het geheel niet rond, warm en mals genoeg klinkt. Het is vooral de protestantse orgelwereld die Franck omzeggens negeert en hem meestal interpreteert als een barokcomponist. Ook in de Rooms-Katholieke orgelwereld is er zeer ten onrechte een verminderde belangstelling. In deze middens is er ook de neiging om Francks registratie aanduidingen tamelijk vrij op te vatten.

VIII. DE ORGANIST EN HET HUIDIGE PUBLIEK TEGENOVER FRANCK.

Francks muziek is een product van de romantische tijd met zijn geladen individuele gevoelsontledingen en heeft aldus niets van de frisse spontante "Spielerei". - Zij spreekt tot het gemoed van elkeen door haar warme menselijkheid en haar lyrische ontroering. De nuchtere klassieke geest wordt geboeid door de rijke harmonie, vlotte inspiratie en goede architectonische verhoudingen waarbij de inspiratie in vaste baan gehouden wordt en détails slechts waarde hebben in functie van het geheel.
Vele organisten, vooral Rooms-katholieken, voeden zich aan deze bron van schoonheid, hoewel verscheidene werken zoals de "Final" de "Fantasie" in ut en de "Grande Pièce Symphonique" wel verouderde elementen in zich bergen. De protestantse organistenwereld maakt voorbehoud en speelt meestal het derde koraal en "Prélude, Fugue et Variation" omwille van hun bij de barokke periode aansluitende bouw of allure. De aard van Francks orgel negeren en zijn muziek op een zogenaamde neo-barokke wijze tot klinken brengen is stilistisch totaal onverantwoord daar het neerkomt op een negeren van een bepaald facet van het romantische stijlgevoelen. Het objectieve tekstbeeld heeft een oorsprong en wordt langs een bepaald medium weer tot leven geroepen. Daarom zal men geen pianomuziek van Chopin op het clavecimbel verklanken. Daarom zal men steeds streven naar een stijlgetrouwe weergave, wat nog niet wil zeggen dat men Franck uitsluitend op een rom antisch orgel kan en moet verklanken.
Over tempi en vrijheid in de declamatie zal wel eeuwig geredetwist worden. De enen staan een tamelijk objectieve- de anderen een zeer vrije uitvoeringswijze voor. De waarheid zal wel te zoeken zijn tussen beide visie's. Grote detailverzorging in dienst van een primerende architectuur.

Zo was Francks onderwijs, zo zou hij de post-creatieve arbeid het meest op prijs stellen. Mocht men deze liefdevolle, begrijpende vader steeds met evenveel liefde, kunde en waardigheid dienen bij de interpretatie zijner composities als wederkerige blijk van ontroerende dankbare eerbied.

KAMIEL D'HOOGHE

Organist a.d. St.-Salvatorskathedraal van Brugge.

MEDEDELINGEN

Naar jaarlijkse gewoonte herdenken wij rond Allerheiligen onze dierbare doden, niet alleen onze voormannen,

Ereleraar Dr J. Langohr,
Z.E.H. Pastoor H.Veltmans,
Ir J.Vercken de Vreuschemen,

doch alle medewerkers, vrienden en familieleden die in de Heer zijn ontslapen.

Volgende HH.Missen werden tot lafenis hunner zielen opgedragen :

te MONTSEN, op maandag 6 November te 7 u.
te ST-MARTENS VOEREN, op dinsdag 31 Oktober,
te MEMBACH, op donderdag 2 November te 7 u.30.

- - - - - - -

Wij vragen hierbij vriendelijk onze abonnés het bedrag van het leesgeld 1962 te willen overschrijven of storten op onze postcheckrekening :

5202.51 Langohr-Veltmans-Vreuschemen Komitee,

Melkerijstraat, 35, Halle Brab.

Zie die verkiezen dat wij dit bedrag laten innen, gelieven een kaartje te sturen met naam en volledig adres.

Wij danken oprecht bij voorbaat.

- - - - - - -

VOOR ONZE DISKOFIELEN

Ten gerieve van onze platenliefhebbers publiceren wij hierna en in onze volgende nummers, in hoofdzaak gewijd aan Cesar Franck en zijn kunst, de volledige lijst van platen bezorgd door de voornaamste uitgevers.

Wij twijfelen er niet aan of allen zullen, bij het beluisteren van deze heerlijke muziek, de Grote Meester, uit ons midden gesproten, naar het woord van organist Kamiel d'Hooghe, een "ontroerde, dankbare eerbied" blijven toedragen.

Uitgave PHILIPS.

"Prélude, chorale et fugue" (33) CL 698042
Eduardo del Pueyo (piano)

"Sonate pour piano et violon en la"
Isaac Stern (viool) - A.Zakin (piano) CL 699058

"Sonate pour violon et piano en la"
David Oistrakh (viool) - A. Ginsburg (piano) ER 663025

"Symphonie en ré mineur" AL 1429
New York Philharmonic - Leonard Bernstein AY 835528 S

"Variations symphoniques" GL 3555
Rob.Casadesus (piano) - Philadelphia Orchestra-Eug.Ormandy

"Symphonie en ré mineur" GL 3042
Haags Philharmonisch Orkest - W. van Otterloo

"Variations symphoniques" GR 5665
Rob.Casadesus (piano) - Philadelphia Orchestra-Eug.Ormandy

"Variations symphoniques" ER 664502
Leon Fleisher (piano) - Cleveland Orchestra - G.Szell

Uitgave GRAMOPHONE

"Les Béatitudes, n° 4 : Haut les coeurs" (33) FC 25085
Georges Thill. (EP) ESBF 200

"Cantabile des 3 pièces pour orgue" (33) P 8499
Virgil Fox, organist. (33 st. SP 8499)

"Choral n° 1, en mi majeur" (33 stereo SP 8544)
Virgil Fox, organist.

(wordt voortgezet).

Declaratie
Jan Franck van sijn
mobilier tot Aecken
31 July 1668.

Op heden den lesten Julij 1668, comparerende voor mij Notaris ende getuijge Jan Franck Meyer vande Erfflaethoff genaemdt Pallandtshoff denwelcken in voldoeninghe vanden Decrete bij het welAdelijck schepengericht tot Aecken op de 30° des voors : Maents in saecke tusschen ~~des voors~~ ~~comparant~~ seeckere Heer Willem Man " arrestant ter eene ende des voors: comparant " gearresteerde ter andere sijde " gegeven verclaert gelijck hij mits deze is verclaerende tot Aecken voors . ten huijse van Anthon Capiteyn den Jongen te hebben een pluijmen bedde waeroff de Tiecke is met Blauwe streepen, Item eene witte wöllen deken tot hetselve bedde gehoirende, Nog eene nieuwe ofte soo goet als nieuwe kinderwiege met een daerinne gehoorende beddeke ende wöllen Decken consenterende de voors : comparant dat dit sijn verclaren zal worden geredigeert in geschrifte ende daeraff gedistribueert ~~te worden~~ Acte in forma. Aldus gedain tot Gemenich ten huijse mijnder residentie op Jaer Maendt ende dagh voors: in presentie van Lenardt Hagelsteijn en Franciscus a Campo als getuijgen hiertoe versoecht.

J. Franck

Lenardt Hagelstein
Franciscus a Campo

Nic: a Campo Notaris

Originele Akte
medegedeeld door de
h.Hub.Engels, Bleyberg.

In hedendaags schrift overgezet door Dr C. van Tricht.

MI HEMMET

Jeboore bän ich ijen Hof,
I Moresnet ajen Göl ;
Wi oben Böm koem jrad et Loof
Än der Winkter truk te Pöl.

Enentwintig ine Mäetz
Worp ich der öschte Blick, ich Held,
In der Schimmer van en Käetz,
Ob mi Hemmet van dies Welt.

Joore sünd seitdem verjange,
Ich woet Jung än ich woet Maan;
Mä ümmer han ich vas jehange,
A mi Hemmet drüm än dran :

Wu de Wejje jrüner sünd,
De Blume bunter schinge;
Päre, Äppel, Prumme stünd,
De Vögel dich e singe.

Wu me sitt et Water welle
An der Kukuk rupe huet,
Wu me vingt di fing Forelle
Än sich niet a ander stüet.

Wu Bejje summe ijen Blüij,
Hunder kokele ine Staal,
En Schmik knallt bater twintig Küij,
Än Kinger späle mit der Baal.

Wu ijen Göl als klenge Strop
Ich ijen Badebuks jesäete,
Wu ine Stacheledroht mänch Lok
Ich i ming Klejjer han jeräete.

Wu et us alltiet jeschmakt,
Noo us loope noo us väje;
Wu Vadder Modder us bewakt
Än mit Müte jruet hand kräje.

Dat es mi Hemmet wi et wor än es,
Et es noch alles bläve;
Än jär jun ich derhin jewess,
Wu noch hüej ming Oddesch läve.

Bän ich och niet völ jerest,
Han doch Venedig, Rom jesie
Bän i Memel än Berlin jewest
Än in Ostende ajen Siee ;

Uveral wu ich at wor
Truk Schönde, Staune va ming Lippe
Än trotzdem es et mich doch klor
Et kann nix a mi Hemmet tippe.

Jos. Bindels

BIJ DE HONDERSTE VERJARING
VAN DE SLAG VAN CASTELFIDARDO.

- - - - -

EEN HELDHAFTIG OVERMAZER.

ZENON DE RESIMONT

- - - - -

" Bij gelegenheid van de honderste verjaring van de slag van Castelfidardo (1860) werd door het Nationaal Verbond "Pro Petri Sede" van de Pauselijke Gedekoreerden en afstammelingen van de Pauselijke Zouaven, beslist de nagedachtenis van onze Pauselijke Zouaven op passende wijze te huldigen."

Dit bericht verscheen begin 1961 in de pers. (1)

Sedert jaren lag het in onze bedoeling de rol van een vooraanstaand Overmazer, Zenon de Résimont uit Moresnet, in de strijd voor het behoud van de onafhankelijkheid der Pauselijke Staten, voor het voetlicht te brengen en verzamelden wij de nodige dokumentatie. Genoemde verjaring bracht ons de passende gelegenheid.

B E M P T

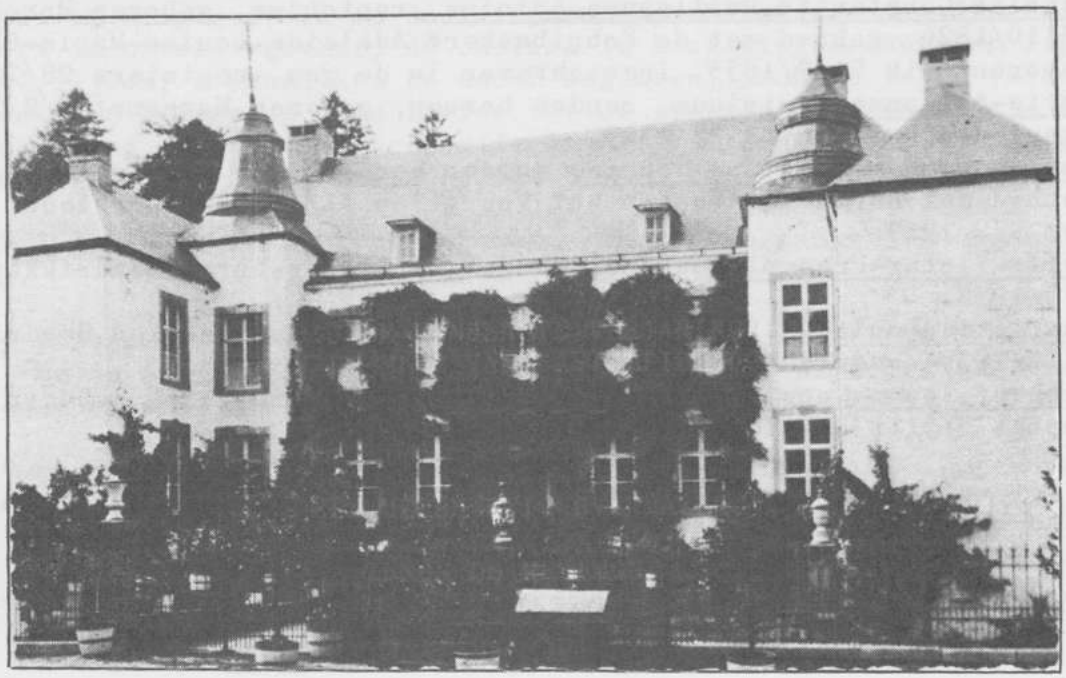

De geschiedenis van het kasteel Bempt dient nog geschreven te worden. Verscholen als het ligt, op enkele passen nochtans van het kruispunt van de dorpstraat en de aloude hertogenweg (2) die Limburg met 's-Hertogenrade (Rolduc) verbond, schijnt ook zijn verleden voor de geschiedschrijving verscholen te zijn gebleven.

De naam Bempt (beemd, vochtige weide, dialekt "bennet") deelt het kasteel met het beekje dat door het park loopt (3).

De h. Guy Poswick (4) geeft van het kasteel een flinke beschrijving en tevens een korte historiek, in hoofdzaak van de eigenaars die het sedert de 16e eeuw bewoonden en mekaar afwisselden.

Als oudste gekende bewoners citeert hij Michel Heyendael, genaamd "van den Bennelt" en echtgenote Irma op den Hoff, einde 16° begin 17° eeuw. De familie Heyendael, dikwijls geciteerd in de geschiedenis van de Landen van Overmaze, verloor de heerlijkheid, einde 17° eeuw. Een Nikolaas Heyendael was abt van Rolduc van 1712 tot 1733. (5)

Wij ontmoeten er nadien (1715) de advokatefamilie de Hodiamont, uit Luik. Ook de de Hodiamont spelen een voorname rol in onze streek, Eupen en Kettenis. (6)

Door huwelijk zal het goed overgaan naar de familie de Résimont. (7) Op het ogenblik der feiten staat de familie in het gemeentelijk archief van Moresnet opgetekend als volgt :

de Résimont, Guilleaume-Jean-Antoine-Joseph,
rentenier, geboren Luik 24/5/1786, overleden op 25/3/1863, gehuwd met
de Hodiamont, Sophie-Lambertine-Thérèse-Amalie,
rentenierster, geboren Kettenis (Pruisen) op 28/7/1794, voorheen gedomicilieerd Kettenis (Pruisen) 1825.
Uit dit huwelijk sproten :

1) Nicolas-Constantin-Guilleaume-Antoine, rentenier, geboren Moresnet 13/10/1826, gehuwd met de Fabribeckers Adelaide-Louise-Marie-Ghislaine, geboren Luik 21/7/1833, ingeschreven in de gem. registers 28/11/1855.
2) Marie-Alphonse-Dominique, zonder beroep, geboren Moresnet 4/2/1829, overleden Moresnet 19/2/1913.
3) Louise-Emma-Lambertine-Sophie, zonder beroep, geb. Moresnet 23/5/1830, gehuwd met baron van Voorst tot Voorst op 11/1/1869, overleden te Moresnet 9/2/1919.
4) Felix-Victor-François-Eugène, zonder beroep, geboren Hendrikkapelle 6/6/1832.
5) Charlotte-Louise-Albertine-Marie, zonder beroep, geboren Hendrikkapelle 8/12/1833, overleden te Moresnet 12/5/1913.
6) Florent-Zenon-Constant-Augustin, rentenier en militair, geboren te Moresnet 5/3/1838, aldaar overleden 4/1/1916.

Het wapen der familie de Résimont is als volgt :
In goud een rode schuinbalk ; met een blauw vrijkwartier, beladen met een zilveren, roodgetongde, leeuw.
Wrong en dekkleden : goud en rood.

Helmteken : een uitkomende wildeman, in natuurlijke kleur, omgord en gekroond met loof, houdende in zijn rechterhand een gouden knods, en in zijn linkerhand een stalen rondas, de schouders bedekt met een rode mantel.

Zenon de Résimont was student in de philosophie aan de Katholieke Universiteit te Leuven, toen de wekroep over alle katholieke landen ging ter verdediging van de Pauselijke Staten tegen de Italiaanse overweldigers. Bij duizenden verlieten kloeke jonge mannen hun haardsteden en namen dienst in de rangen der Pauselijken. Een der eersten was Zenon de Résimont. Er waren Fransen, Belgen (Walen en Vlamingen), Nederlanders, Duitsers, Engelsen, enz. Fransen en Belgen vormden één korps.

Op 1 Juni 1860 werd het bataljon der Franco-Belgen officieel ingericht. "Een geruime tijd was er spraak van afzonderlijk bataljon voor de Belgen op te richten. De Résimont en Marzorati, die van de eersten in Rome waren, werkten er voor uit al hun krachten ; de generaal de la Moricière was dit ontwerp zeer genegen"; (8)

DE CHOLERA VAN ALBANO

Laat ons eerst het heldhaftig gedrag verhalen van luitenant de Résimont, door zijn overheid naar Albano gezonden, met 42 zijner zouaven, waar deze zo besmettelijke ziekte woedde.

" De schrik die te Albano heerste was onbeschrijfelijk... de mensen vielen en stierven met honderden in de huizen, in de straten, op de markten... de kinderen ontvluchtten hun stervende vader en moeder, de ouders verlieten hun hulpeloze kinderen; men wierp de doden buiten en weldra lag er, op de straat, nabij het kerkhof, een hoop van meer dan tachtig rottende, verpestende lijken en niemand durfde ze begraven." (9)

De Résimont komt er op 2 Augustus toe. " In de kazerne worden de manschappen op rang gesteld en de luitenant sprak hen toe : - Jongens, Albano verkeert in uiterst gevaar, de cholera is hier uitgebroken, er liggen wel honderd lijken; niemand kan de doden begraven, noch de zaken verzorgen. Men doet een beroep op onze liefde tot de evenmens ; geen enkele is gedwongen, ik vraag mannen van goede wil. Ikzelf zal u bijstaan, zo lang ik kan. Wie volgt mij ? - Allen waren bereid." (9)

Bij de lugubere taak aangekomen, stonden de mannen een ogenblik verstijfd.

" Personne n'osait toucher aux cadavres. Mr de Résimont et son sergent-major, Mr de Morin, en prirent un et le portèrent au cimetière. Ce fut assez : cet exemple électrisa tous les hommes du détachement..." (10)

" Sans hésiter, Résimont et son sergent-major de Morin prennent le premier cadavre sur leurs épaules et le portent au cimetière" (11)

" Luitenant de Résimont bemerkt twee zouaven, twee Hollanders, Peters en Van der Meyden, die met een uiterst besmettelijk werk belast waren. Zij

moesten de lijken in hun handen ontvangen en in de grote grafkuil neerleggen en zij deden dit zo kalm en bedaard, alsof ze geheel onbewust waren van het schromelijk gevaar.
- Jongens, vroeg hij, weet ge wel dat ge uw leven waagt ?
- Ja, luitenant, wij weten het zeer goed; maar wij vrezen de dood niet. Wij zijn klaar.

" Een rilling voer door de leden van de ontroerde officier, tranen stonden in zijn ogen; want hij gevoelde de oneindige grootheid van het zo eenvoudig en toch zo diepzinnig antwoord." (9)

Beide jongens lieten inderdaad hun leven te Albano. Hun namen prijken op het monument, door Z.H. de Paus te hunner gedachtenis opgericht.

De jeugdige prins van Caltagirone, afstammeling der Bourbons, zoon van de koning van Napels, bevond zich onder de slachtoffers. Met blote degen vergezelde de Résimont het stoffelijk overschot naar het graf.

Dankbaarheid was niet steeds hun loon.

" Een kranke, in het hospitaal, welke binnen weinige stonden voor Gods rechterstoel moest verschijnen, gaf aan de zouaaf die hem verzorgde een zo geweldige slag, dat hij bijna ten onderste boven viel; hij brulde als een bezetene, het schuim stond op zijn lippen en onder het uitbraken der gruwelijkste verwensingen, riep hij uit : - ik hoop dat gij nog eens door de dolk zult omkomen. (9)

" Tussen de 42 zouaven van luitenant de Résimont, die de wereld verbaasden, waren de helft, 21, kinderen van het oude heldenland, het glorierijke Nederland". (9)

Luitenant de Résimont bood zich tevens aan om, samen met de luitenant, der pauselijke gendarmerie, de verdwenen overheden te vervangen. "Le commandant du détachement, Mr de Résimont, paye toujours d'exemple". (10)

Mgr Daniel, aalmoezenier der Zouaven verhaalt in zijn dagboek dat luit. de Résimont eens zo vermoeid was, "dat hij al etende in slaap viel, met het hoofd op zijn beefsteak." (8)

"Luit. de Résimont ontving om zijn heldhaftigheid het ridderkruis der Orde van St-Gregorius de Grote." (8)

In hun brieven aan huis noemden de Vlaamse zouaven hem "hun brave, vaderlijke luitenant".

OP HET SLAGVELD

Dezelfde zouaven, onder leiding van dezelfde oversten, vochten met dezelfde doodsverachting op het slagveld. Het soldatenlied van de Franco-Belgen besloot met het refrein :

C'est le bataillon, morbleu !
Les diables du bon Dieu ! (10)

Zij vochten als duivels, maar voor God.

Hier volgen enkele getuigenissen betr. de militaire loopbaan van Zenon de Résimont.

"Signalons cependant que le prince E. de Ligne, après avoir servi aux guides, devint sous-lieutenant aux chevaux-légers où le marquis Z. de Résimont fut brigadier". (12)

"Le 1/1/1867 le bataillon des zouaves pontificaux fût dédoublé et prit la dénomination de régiment.

La "Matricule et les papiers de Mgr de Mérode renseignent comme officiers de nationalité belge présent au corps :

Marquis Z. de Résimont, sous-lieutenant..." (12)

"Décret du 1/1/1867 : les sous-lieutenants... de Résimont... devenaient lieutenants" (10).

NEROLA.

In de Rocca, het op een rots gebouwde kasteel van Nerola, hadden de Italianen zich verschanst. Zij moesten er door de Pauselijken uitgedreven worden. Na een verwoed gevecht, dikwijls van man tot man, werden de officieren door hun eigen manschappen tot de overgave gedwongen.

"de afdeling van luitenant de Résimont was tot onder de muren genaderd om zich aan te sluiten bij de Compagnie der Antibianen".

"de onvervaarde Thomalé ging het slot binnen, alleen vergezeld door luitenant de Résimont en onderluitenant de Curzon, allen met de degen in de vuist". (8) (9) (10)

"Le 18 commença l'attaque de Nerola, les zouaves agissant à revers de Résimont et le capitaine Le Clement de Saint-Marcq s'y couvrirent de gloire." (12)

Op de inneming volgde een wanordelijke aftocht van Menotti Garibaldi.

CIVITA CASTELLANA - begin 1870.

"Civita Castellana was verdedigd door een garnizoen van 205 man, te weten : 110 zouaven, onder het bevel van kapitein Zenon de Résimont..." (8)

"Cette petite place n'a pour garde qu'une compagnie de Zouaves aux ordres de Résimont et soixante-dix disciplinaires, dont vingt seulement - les plus sages - ont reçu des fusils. Devant les faiblesses du Gouverneur pontifical, Résimont prend le commandement" (11).

De verdediging beschikte enkel over geweren.

De aanvaller over 15.000 manschappen en 36 kanonnen.

De krijgsgeschiedenis kent slechts één geval dat, kwestie onevenwichtigheid tussen verdediging en aanval, met Civita Castellana kan vergeleken worden.

De weerstand grenst aan het ongeloofelijke. En als ten slotte de Résimont toch tot de overgave moet besluiten, laat hij alle geweren kapotslaan en alle cartouchen verzuipen.

Tot het uiterste !

Tenslotte geven wij hier afschrift uit de "Matricule des Zouaves Pontificaux" (Rijssel, T.I, pp. 17 en 324) (13)

de RESIMONT de BEMPT, Zénon, né à Moresnet (Belgique), 5 mars 1838.

Engagé aux Chevau-légers en 1860 ;

Z.P. 12 janvier 1861, matricule 416 ; caporal, 21 mars 1961; sergent

11 juillet 1861; sergent-major, 21 août 1862; sous-lieutenant, 3 mars 1866; Lieutenant, 1 janvier 1867; Capitaine, 23 novembre 1867.
Campagne de 1860 ; bataille de Castelfidardo; défense d'Ancône; cholera d'Albano;
Campagne de 1867 : Mentana.
En 1870 : défense de Civita Castellana.
Chevalier de l'Ordre de Pie IX; Chevalier de l'Ordre de François 1er de Naples; médailles de Castelfidardo, de Mentana et Bene Merenti.
Un des premiers belges débarqués à Ancône, d'où il rejoignit La Moricière, 1860, 18 avril. Après Castelfidardo accompagna La Moricière jusqu'à Ancône. Commandait la compagnie qui était à Albano, en 1867, pendant le cholera. Décédé au château de Moresnet en 1916".

In 1922 werden door de familie Glibert - de Résimont volgende souvenirs van Zenon de Résimont geschonken aan het Koninklijk Museum van het Leger en van Krijgsgeschiedenis : een foto; een volledig uniform van kapitein; eretekens (Castelfidardomedaille; Mentanakruis; Bene-Merenti-medaille; kruis van ridder in de Orde van Ferdinand I van Napels; kruis Pro Ecclesia et Pontifice; kruis van ridder in de Orde van Pius IX); mantel van lichte ruiter (chevau-léger) 1860.

J.v.V.

Wij danken hierbij alle personen die ons bij het samenstellen van deze bijdrage hun kostbare medewerking hebben verleend en o.a. de h. Lorette, adj. conservator van het Museum van het Leger, de h. burgemeester van Moresnet en inzonderlijk de h. Y. de Cavey - Glibert, Parijs.

1) De Standaard - Brussel, 25-26/2/1961.
2) Dr J. Langohr, geeft in "Le N.E. de la Province de Liège..." blz. 55-56 de loop van deze Frankische of vóór-Frankische weg : Heggen-Welkenraedt-Grünstrasse-Moresnet-Mabroek-Gemmenich-Rolduc.
3) Dr A. Boileau "Enquête dialectale sur la toponymie germanique du N.E. de la Province de Liège" blz. 234.
4) Guy Poswick, "Les Délices du Duché de Limbourg" Archives verviétoises. 1951, blz. 241-246.
5) Dr Lens, "Armorial du Duché de Limbourg", blz. 143.
6) idem, blz. 143.
7) idem, blz. 220-221.
8) A. van Veerdegem, 'De laatste Kruisridders" Brugge-Leuven.
9) Alfons Dekkers "De pauselijke Zouaven te Mentana - Rome" Antwerpen 1911.
10) R. Bittard des Portes, "Histoire des Zouaves pontificaux" Parijs.
11) Comte E. de Barral, "Les Zouaves pontificaux" Parijs 1952.
12) Les Belges au Service de Rome (1860-1870) aux Tirailleurs franco-belges et aux Zouaves pontificaux" door L.Leconte, in Carnet de la Fourragère.
13) Wij danken dit afschrift aan de h. Lorette, adj. conservator van het Kon. Museum van het Leger, Brussel.

PLAATSNAMEN TE SINT-MARTENS-VOEREN

De zeven opstellen van Dr J. NYSSEN over "Plaatsnamen te Sint-Martens-Voeren" zijn een welkome en noodzakelijke, tevens leerrijke aanvulling bij mijn "Enquête dialectale sur la Toponymie germanique du nord-est de la province de Liège" (1).

Dr N. heeft "op grote schaal" verwezenlijkt in een bepaalde gemeente wat ik "op kleine schaal" beoogd heb in de 26 gemeenten van Overmaas. Hoofdzaak is voor de naamkundige, naast de schriftelijke gegevens, over een betrouwbare "mondelinge" documentatie te beschikken, om te kunnen overgaan tot de etymologische verklaring van de plaatsnamen.

Hoe ik persoonlijk te werk gegaan ben om mijn materiaal in te zamelen heb ik uitvoerig uiteengezet in de inleiding van mijn boek (2). Het spreekt vanzelf, dat er voor mij van volledigheid geen sprake kon zijn. Niet alleen stelt ons Dr N. een bijna volledig materiaal ter beschikking, maar de prachtige kaartjes die hij getekend heeft stellen ons in staat alle pln. nauwkeurig te localiseren. En ik ben hem bijzonder dankbaar, dat hij ervoor gezorgd heeft de nu nog levende benamingen, die in mijn alfabetische lijst niet voorkomen, in fonetisch schrift op te tekenen, wat voor de etymoloog, zoals boven gezegd, van het grootste belang is.

Ik vind het gelukkig, dat Dr N. het hele werk opnieuw heeft aangepakt, zonder zich door mijn aantekeningen te laten beïnvloeden (ik zou haast schrijven : misleiden), en dat hij andere zegslieden heeft ondervraagd dan ik. Dat komt de wetenschap ten goede, want op die wijze zal men beide lijsten, die onafhankelijk van elkaar ontstaan zijn, met vrucht raadplegen. Moet ik bijvoegen, dat het me verheugd heeft te kunnen vaststellen, dat er tussen beide meer punten van overeenkomst zijn dan verschillen. Die verschillen betreffen meestal details (gebruik van voorzetsels, het weglaten of het niet-weglaten van het lidwoord, genus), wat niet storend werkt voor degene die weet waar het om gaat. Dat Dr N.'s zegsman b.v. de naam MARTELBERG steeds met het voorzetsel AAN gebruikt, terwijl de mijne (burgemeester Teney) OP DE MARTELBERG had gezegd, is eigenlijk zonder belang : het bewijst alleen dat MARTELBERG voor de enen een meer beperkte betekenis heeft verkregen (die wel met de kartografische gegevens zal overeenkomen), terwijl

---

(1) Tome I : Introduction et Glossaires toponymiques, XXIV + 476 blz., Luik, 1954. Tome II : Analyse du matériel toponymique et Index alphabétique (in voorbereiding). Tome III : Cartes toponymiques (in voorbereiding).

(2) Zie ook : A.BOILEAU, Een systematisch onderzoek over de levende toponymie in het noord-oosten van de provincie Luik, in Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven, XXVI (1950), blz. 59-66.

het voor anderen (die zich met die nauwkeurige gegevens weinig bemoeien) een ruimere eenheid uitmaakt, wat met de oorspronkelijke naamgeving strookt; de naam MARTELBERG bestond immers voordat een bepaald perceel "aan de M. gelegen" die benaming kreeg. Anders gesteld is het met de benaming IN DE BERG (hierover zijn alle zegslieden het eens), want dit "onregelmatig" gebruik van het voorzetsel IN stelt de taalkundige een syntaktisch probleem, dat hij moet trachten op te lossen. Daarover zal ik overigens uitweiden in het tweede deel van mijn werk.

""Een eerste en voornaamste regel bij het toponymisch onderzoek, een "regel die geen uitzonderingen duldt, is de volgende : in alles, altijd "en overal op zijn hoede zijn", schreef mijn betreurde leermeester Prof. Dr. J.MANSION (3). Dit is waar voor het inzamelen van levende plaatsnamen, voor het optekenen en het identificeren van historische namen, maar vooral voor het etymologisch onderzoek. Dr Nyssen heeft blijk gegeven van voorzichtigheid, toen hij besloot (zie eerste bijdrage in HEEM III, 4-5, blz.5) de etymologie ter zijde te laten. Eénmaal waagt hij zich aan een historische verklaring, in verband met SCHILBERG, waarvan het eerste bestanddeel, volgens mij, het bijvoeglijk naamwoord scheel zou kunnen zijn (of eerder: een Middelnederlandse bijvorm ervan : schil "scheef"). Berg-namen zijn gewoonlijk oud ; het reduceren van het tweede bestanddeel -berg tot -brig [bərəχ] in het dialect is er een bewijs van. Normaal worden zulke verstijfde benamingen zonder lidwoord gebruikt ; het "lidwoord", dat men hoort (het onzijdige volgens Dr N., het mannelijke volgens mijn zegsman) heeft geen bepaalde functie en moet eerder als een "verbindingselement" beschouwd worden (in het tweede deel van mijn boek heb ik het over "Le caractère explétif de l'article dans certaines locutions", § 55). Welnu, zullen we hierom de 18de-eeuwse schrijfwijze "Beschilberg" gaan beschouwen als de oorspronkelijke naam, en de hierboven voorgestelde verklaring verwerpen ? De grafie "Beschilberg" is van belang omdat ze het bewijs levert, dat de uitspraak met de verbindingsklank -e- toen reeds gebruikelijk was. Dat neemt niet weg, dat ze een "cacografie" is, meer niet. SCHILBERG is een zuiver Germaanse benaming, met de klemtoon op de eerste lettergreep, en de rest is verzinsel. Laten we ons dus niet misleiden door de grafieën. Men vergete nooit, dat het mondeling overgeleverde taalgebruik veel "eerbiedwaardiger" is dan het kadaster : "Le dialecte est éminemment conservateur", schreef J.HAUST, "c'est un témoin précieux, quand on sait l'inter- "roger et lui délier la langue. D'une part, fruste d'aspect, mais franc "et sain, le terme originel, évolué normalement, qui n'a jamais cessé "d'être prononcé dans la langue vivante. D'autre part, le terme officiel, "élégant mais corrompu, couvrant ses tares sous un manteau d'emprunt; pour "le linguiste, il n'a qu'une existence artificielle, comme le français "poids, legs, et tant d'autres cacographies prétentieuses" (4). Wat HAUST

---

(3) J.MANSION, Iets over Toponymische Methode, in Handelingen van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie, I (1927), blz. 110-134.

(4) J. HAUST, Toponymie et dialecte, in Handelingen van de Comm. voor Top. en Dialectologie, XIV (1940), blz. 277-322.

schreef over de Waalse toponymie, geldt natuurlijk ook voor de toponymie van Overmaas. Nog meer misschien, als men rekening houdt met de verwarde taaltoestanden die in deze streek heersen. De dialectvaste Overmazers zijn dus onbewust de enige redders van het cultureel gemeengoed van hun voorouders. Zij die, zoals Dr NYSSEN, tot het behoud van dit gemeengoed hebben bijgedragen, verdienen ruimschoots onze erkentelijkheid.

Dr Armand BOILEAU (Luik)
Lid van de Koninklijke Commissie
voor Toponymie en Dialectologie.

R I J M P J E

Een stier van zwartbont ras
die moest naar Zussen-Bolder
omdat die oude smid
hem kocht van Michel Molder.

Het dier
dat heette Job,
en Mich-
el was van Schop-
pem.

Toen het paar in Visé langs het klooster ging
Toen riep daar een soeur die door 't venster hing :

" Piedboeuf ! "

Die smaad verdroeg de stier niet meer.
Hij zeeg ontzield ter aarde neer.

o

o . o

Dat gaf een groot proces
in Dalhem of in Zich-
en
al naargelang de taal
van smid en non en Mich-
el.

Johan Gist.

DE TRAGISCHE ONDERGANG VAN DE VILLA FURA.

" PLACITUM FURONIS " of

PLEIT VAN VOEREN .

Frankhard, de oude graaf van de Lohegau, was zijn leenheer, Lodewijk de Duitser, koning van Saksen, die, samen met Lodewijk de Stamelaar, koning van Frankrijk, over Heristal en Meersen, naar Fura kwam, tot Meersen tegemoet gereden.

De koninklijke stoet trok even voorbij Gronsveld door het Patiel, de engte waar eens de Romeinse veldheren Sabinus en Cotta de nederlaag leden (1) en beklom het Hoogveld van Voeren.

Voor het onvergelijkelijk panorama dat hun de Lohegau bood (2) maakten zij even halt. Dit was de weelderige gouw, de bakermat van Merowingers en Karolingers, hun voorouders, die weldra ten prooi zou vallen aan de furie der Noormannen.

Heerlijk was het vergezicht naar het Zuiden, de glooiende velden van het Dalemer land, doorsneden door de Berwien, de Boland en de Voer. De dorpen scholen in bosjes van fruitbomen en waren enkel zichtbaar aan de uitstekende kerktoren. De hoogten van Fléron en Soumagne boordden de gezichtseinder en meer links, achter de ontelbare glooingen van het land van Herve, de hoogten van de Venen en het Hertogenwoud. Rechts slingerde de brede Maas zijn water, blauw als de hemel, door het dichtbevolkte dal en de bergkam, scheidingslijn tussen Maas en Jeker, sloot het verder zicht af.

Frankhard toonde aan zijn koninklijke gasten met trots de verschillende burchten, verspreid midden de heerlijke gouw.

Dan daalde hij af, met zijn koninklijk gevolg, langs de Hellegraaf, de Bosstraat en de Bessemerweg naar het koninklijk paleis van Furen.

Hij leidde de koningen en hun gevolg naar de grote jachtzaal. Deze zaal mat 22 meter op 8 meter (3). Zes zware eiken balken, over geheel de breedte reikend, ondersteunden een hoge houten zoldering, zwart van rook.

Geraadpleegde werken :

Ceyssens M. : Pays de Dalhem.
Delvaux H. : La Découverte du Steenbosch.
Ernst M.S.P.: Histoire de Limbourg, boek 1, blz. 352 en volg.

1) Zie HEEM, 1/10/60 en 1/3/61.
2) Lohegau - gouw der bossen
3) Zie nr 59 het plan der villa van het Steenbos.

Aan iedere zijde van de zaal bevond zich een open haard met brede diepe schouw. Aan de muren uit breuksteun opgetrokken en met wandschilderingen versierd, hingen wapens allerhande, voor de oorlog en de jacht, alsmede jachttrofeeën.

De bevloering bestond uit marmerplaten en mozaiek, waarvan nog brokstukken werden teruggevonden bij de opgravingen van 1840. Langs de zuidkant lag hij een trede hoger. Op deze verhoging stond de "desh", de zware eiken dis waaraan de hoge gasten aanzaten. Zij waren gezeten op massieve, gebeeldhouwde stoelen. De gasten van lagere rang zaten aan, aan de overzijde rond een lagere tafel, op banken.

De oude Frankhard nam plaats achter de "desh", met aan zijn rechterzijde, Lodewijk van Saksen, aan zijn linkerzijde, de koning van Frankrijk. Naast hen de andere persoonlijkheden, naar gelang hun waardigheid.

Einhard, de zoon van Frankhard, zat voor aan de lagere tafel, met rond hem de wapenknechten en het gevolg der koningen.

Einhard had zich met al zijn trouwe dienaren ingespannen om het feestmaal zo kostbaar mogelijk te maken. Niets ontbrak aan de feestdis : varkensvlees en wildgebraad op de meest verschillende wijzen toebereid, schaapsbout, gebraden gevogelte, fezanten, haas en reebok, tot de lekkere forellen onzer eigen rivieren, vers goudgeel brood, vruchten, konfituren en honing. Daarbij oude wijnen, straffe bieren, borrelend vruchtensap.

In de haard brandden enorme dennenblokken.

De volgende dag stroomden de afgevaardigden uit alle hoeken van Lotharingen toe.

De gasten van Fura begaven zich naar de "Rings", de open vlakte ten Oosten van de villa Fura, die ten huidigen dage nog dezelfde naam draagt en waar de gekende algemene vergaderingen der Franken, dat is Vrije Mannen, gehouden werden.

Op een verhoog, vóór de hoofdingang van het paleis Fura, namen plaats, de graaf van de Lohegau, de koningen van Saksen en Frankrijk met hun seneschalken, klerken en vertalers. In een eerste ring om hen heen zaten de hoge kerkelijke waardigheidsbeklederS, de bisschoppen en gemijterde abten, alsmede de graven van Lotharingen uit de naaste omgeving. Een tweede ring werd gevormd door de leenmannen, de gerechtsofficieren, de jagers van de koning. De derde en laatste ring was samengesteld uit manschappen van het heir en hun officieren.

Dit was het verdrag gesloten "in loco Furonis", ter plaatse Voeren, op één november van het jaar onzes Heren 878, tussen de twee grote heersers van Europa, nakomelingen van de roemrijke keizer Karel de Grote, met instemming van hun getrouwen.

(Het is hier niet de plaats om de inhoud van dit verdrag weer te geven, bestaande uit 9 kapittels. Onze betreurde medewerker nam ze integraal

over uit de annalen van St-Bertin in "Collections des Mémoires relatifs à l'Histoire de France" Guizot, boek IV blz. 301. Redaktie Heem).

De Voerener folklore, schalks als nog ten huidigen dage, bewaart volgende gezegde :

Du Kale, (4) du Lange, woevuur kumst du jejange ?
Du Smale, du Dicke (5), du kums fur te pieke ?

FURA IN VLAMMEN !

In de loop van de maand november 881 kwamen de Noormannen zich nestelen ter plaatse Haslon, Haslou of Escolum, het hedendaagse Elslo, in het land van Valkenburg. Deze mannen uit het Noorden waren berucht om hun fabelachtige moed en hun ongeëvenaarde woestheid. Zij kwamen over de Maas naar onze streken, onder de leiding van hun koningen Godfried en Siegfried, versterkten hun kamp te Elslo en zaaiden alom dood en vernieling.

De steden Maastricht, Tongeren en Luik werden een prooi der vlammen. Het koninklijk paleis van Meersen werd geplunderd en in brand gestoken. Valkenburg, Herstal, Jupille, Neufchâteau en Theux werden verwoest. Kloosters en abdijen gingen in het vuur op. De verschrikte bevolking zocht een laatste toevlucht in de ondoordringbare wouden van de Ardennen.

De oude graaf Frankhard bleef met zijn trouwste dienaars op de villa Fura. Toen de Noormannen als een bende gieren op Fura vielen, bood Frankhard hen alles wat zij zouden vragen, in ruil voor het behoud van de aloude woonst zijner vaderen.

Alle voorwerpen van waarde werden in zakken verzameld en gebonden op den rug der dienaren. Ouddrdom noch kunne werden ontzien. De vrouwen werden mishandeld, de koninklijke kapel schandelijk ontheiligd.

Dit ziende kon de oude Franck zich niet weerhouden en brulde hen toe: "Vermaledijding over U, ellendige hellehonden !"

Daarop liet de onvermurwbare Siegfried hem vastspijkeren op de grote "desh". Stoelen en banken werden verbrijzeld en tot een brandstapel rond de oude graaf opgeworpen. Mutsaarden en strooschoven werden bijgebracht en in brand gestoken.

Door de vlammen heen gilde de oude martelaar : "Wraak, mijn zoon Einhard ! Wraak ! Wraak ! "

De villa Fura, de kapel, werden tot de grond toe verwoest. Onder het puin verzwond de asse van Frankhard, de laatste graaf van Fura.

Een van de dienaren werd gevangen gehouden en uitgewisseld tegen een gevangen genomen Noorman. Bij aankomst van de overige dienaren, met het

---

(4) Karel de Kale, koning van Frankrijk, 840.
(5) Karel de Dikke, " " " , 885.

gestolene der villa beladen, in het kamp van Elslo, werden ze om het leven gebracht.

"Ende graf Frankhard wird doen durg die Nort-Mans ope desh ernailt ende bedien inne sine huyse bernt ". (6)

DE WRAAK VAN EINHARD

Graaf Einhard had, bij het aanrukken der Noormannen, samen met zijn wapenknechten, het leger van Lodewijk van Saksen vervoegd. Het onverwachte overlijden van deze vorst, in 882, verijdelde zijn plan tegen de Noormannen op te treden.

Deze zetten hun strooptrochten verder. Keulen, Bonn, Zulpich, Hulik, Neuss werden een prooi der vlammen. Het keizerlijk paleis te Aken werd verwoest. De domkapel werd als paardenstal gebruikt. De abdijen van Kornelimunster, Malmedy en Stablo ondergingen eenzelfde lot.

Karel de Dikke sloot met de Noormannen een schandelijk vredesverdrag (886). Hij werd afgezet en de Rijksgroten stelden Arnulf van Karinthie tot zijn opvolger aan. Deze leed een eerste nederlaag te Mechelen op de Geul.(7)

Hij hergroepeerde zijn leger te Voeren zelf en trok over de Maas. Het kwam tot een eindtreffen bij Leuven. Hier hadden de Noormannen zich verschanst, met de Dijlerivier in de rug. Zij daagden overmoedig de Franken uit met de roep " Geul ! Geul !" ter herinnering aan de te Mechelen bevochten overwinning.

Doch koning Arnulf en zijn mannen stegen uit het zadel, daar de grondgesteldheid hun niet toeliet te paard te strijden. Zij bestormden de wallen en overrompelden deze onmiddellijk.

Einhard en zijn wapenmakkers hadden gezworen te sterven of te overwinnen. Als wilde dieren drongen zij in de gelederen van de vijand, op zoek naar de moordenaar van graaf Frankhard.

Toen Einhard hem bemerkte baande hij zich een weg doorheen de vervaarlijke speren. Met een machtige zwaai van zijn strijdbijl kloof hij het hoofd van koning Siegfried tot de schouders. Zijn vader was gewroken !

Dit was het sein tot de algemene slachting. De Noormannen die aan het staal ontsnapten vonden een roemloze dood in de Dijle.

Deze glansrijke overwinning, in november 891 behaald, werd als wonderbaarlijk aanzien. Slechts één kristen verloor het leven : Einhard, de jonge graaf van Fura.

Onze streek zou geen Normannen meer zien, doch eeuwen nadien werd nog gebeden : "Van de woede der Noormannen, verlos ons, Heer".

Carolus Waelbers.

---

6) Uit het handschrift van Lambert Walpot, schepen van Voeren.
7) Het verhaal van deze veldslag geven wij in een volgend nummer.

" RECHT DOOR ZEE !"

J E F L O N D O N

Eigenlijk moeten wij onze medewerker van vandaag niet meer voorstellen. Reeds was er sprake van hem in ons nummer van 1 Jan, 1960 (Een merkwaardig Schildje).

Jef London werd geboren te St-Martens Voeren op 25 Juli 1896. Hij liep ter school in zijn geboortedorp en volgde de middelbare bij de Broeders te Aubel, destijds om hun grondig Vlaams onderwijs in de gehele streek zo gunstig bekend. Hij is landbouwer van beroep.

Hij was gemeenteraadslid sedert 1938 en een tijdlang burgemeester. De diensten die hij, inzonderlijk tijdens de oorlog, aan zijn medeburgers bewees, zijn niet te schatten. Hij is daarenboven bestuurslid van de Harmonie, de Veeverzekering, de Openbare Onderstand.

Mevrouw J.London-Levaux moeten wij al evenmin aan onze lezers voorstellen. In ons nummer van 1 Jan.1958 gaven wij van haar een "Rijmpje".

Het gezin London-Levaux is een van die mooie Overmaasgezinnen waar het voorvaderlijk geloof, de voorvaderlijke taal en zeden in hoogste aanzien staan. Na zware dagtaak tekenen zij graag een oud rijmpje, spreekwoord, enz. op.

Boven deze bijdrage schreven wij "Recht door Zee". Omdat op niemand in Overmaas deze spreuk beter van toepassing is dan op Jef London. Het hart draagt hij op zijn hand. Gij weet steeds wat ge aan hem hebt. Toen hij het ambt van burgemeester aanvaardde en er op stond dat 's lands wet werd toegepast, liet zijn sekretaris hem opmerken dat er toch nog een hele voorraad anderstalige drukwerken konden worden opgebruikt. Burgemeester London nam ze en zonder een ogenblik te aarzelen stak hij ze in de stoof.

Toen in 1951 het sekretariaat van Gewestbond Overmaas vrijkwam ingevolge hetze tegenover zoveel Vlaamsvoelende Overmazers, nam hij deze taak op zich en vervulde ze, met ere, tot in 1956.

Bekijk nu eens de "kop" van Jef London, hiernaast en denk dan aan het lied van deze andere stoere Voerenaar, pastoor Frans Meertens :

Zeuk ens e laand...
oet de boeren, en scheup in gen haand, zoe tevrej deur de hellende wej geunt...
Oe-ste ges euver bergen en laand, get alsof-ste de hier van der welt bes...
en ge ziet Overmaas op zijn Paasbest.

BOEREVERTELSEL

Op een gezellige avond vertelde de h. Jef London, landbouwer St-Pieters Voeren, allerlei uit het boerenleven van vroeger.

Toen werd er onmenselijk gewerkt : het hele gebied boven Veurs was akkerland. Kunnen we ons dat nu nog voorstellen : de weg naar de Manjebo met aan weerskanten wiegend geel koren ? ...

Ploegen deed men nog met de "röllesploocht" (1) en met "der Pantie" (2). Vele van de vertelsels uit die tijd - toen nog met knechts gewerkt werd - zullen wel een grond van waarheid hebben. We laten London aan het woord.

J. Nyssen.

Ene boer moos ene knäet meeje. E stoat enen daag en en oer dat me zich koos vöersjtelle. Daagen oer agebroëke prezenteerde zich driej kandidate. Ze mooste enge vör enge ee goeë.

Der uuesjte dä dör goong däm vroade der meester wievööl broeëd äs e bie en eej oot. Der maan zaat : driej sjnäje. - "Da koas-te goeë, jong". De ander sjtonge boettes te bejje vör te zieë wat-ter meester gevroad en gezaat how.

Doe woar het an der tweedde. Dä krääg et egeste gevroad en dä aantwoëdde : tweej sjnäje, en e koos och goeë. Wie-te Boettes kwaam woët - em och weer gevroad wie et gegange how.

Der driedde kömt een en kriet de egeste vroag gesjtoat. E zät al mer gauw : en eej, meester, dat is vör meech mer ene hap en ene sjnap. "Da zittech mär, jong. Van oeë bes-te ?" - "Van Eengberech". Der boer vroaden-em zene naam. Der jong zaat : ich heesj Neummermeuj. E woad dan agenoame. "Good, da keuns-te mörrege koame beginne."

Der knäet kwaam 's anderendags mit zak en pak no zen nuuj plaatsj. Wie ze doe de noon gäete howwe doe gonge ze no ge vääld klieëhöj drieëne. Der jong krääg zich räetoe en gaffel hoaf druug höj en doe zoat en zich do op. Wie der meester dat zoog zaat e : Ich mienk doe wosj "Neummermeu !" - "Jah, meester, ich rös mich och ieë ich meu bän."

Der boer daat in z'n ege : dat ziet m zich enen aadege-n-oet ; offä, mer pasjääns.

Et woëd herres. Doe krägen ze genge nodenoonskaffe mieë. Op en kieër woare ze havver an 't sjnute (3) mit der vlägel. Der meester zaat an der knäet : how mer drop : good gesjnoëte es hoaf gedroojse". "Joa meester, mö hoaf sjtief vräete-n eso och gauw gedr..." Doe woar der meester toch get gepakt.

Et dags dernoa gonge ze no ge vääld ploogge. Bie der noaber kreege ze nog der noddenoonskaffe. Zät der meester : Lo - ver es gät op ene plooch zitte, mit ter rök no de luuj. Da mienge ze ver wüeren an der kaffe. Good. Wie ze doe wiër a ge werrek woare leet der knäet der ploog läg lope. Wat maks - te noe ? zaat der boer. - Ich goon ate gene ploog , da mienge de luuj ich wüer an et ploogge !

Der knäet moos ens no gen sjmid goeë vör et koter (4) va gene ploog te haole, mä wie e do kaom how e vergäete wie dat hoosj. Doe vong der sjmid aan op te neume...

Op-ens zäät der knäet : halt, do a ge risperspeel. (5)

Der knäet magde-n et ezeu boont dat e mit Allerhellige voetgesjikt woëd.

Dit is e vertelsel dat is ech gebörd.

J. London.

(1) grote ploeg met van voren twee grote wielen, door twee of meer paarden getrokken.
(2) gewone ploeg uit die tijd, voor één paard.
(3) sjnute is licht uitdorsen. Het stroo werd aan de koeien gevoederd met nog een gedeelte van het graan. Slechts de uitgedorste haver werd aan de paarden gegeven.
(4) kouter, ploegmes.
(5) risperspeel is de benaming van koter in het plattütsch.

Bij de 5° Verjaring
van " H e e m ".

L U S T R U M

HEEM
haat voof johr öm ;
doröm
hurra !

Gratuleeren
en feliciteere
deet aal wat sprook haat
der komitee
dä nömmer mö
vööl fings en goods braat
in e blad uë de luj
kracht e vinge
vör der tied van hüj
vorwats te bringe

en et hematlaand a Wäzer en Göödl
en Voor en Berweng, mit sprook en aal
te beware. Ver hant nu en ege stim
die kliengt wie en klok, en mit wieje schaal !

en klok die fix
et läve van de gägend lejt
mit klore klaank,
en trüürt,went enge ut dit läve sjejt.

Voof johr zönt ezö ömgegange.
En nu hant ver de vaan utgehange,

vör joonk en oht
is der vlaam besjtoht :
- De flääsj ; Mariej ! -
en daanse dönt ver,
- Der dösj op ziej ! -
- Hie zönt ver
h e e m .

Johan Gist.

" OOK UW KIND KAN NU IETS WORDEN "

In de Voerstreek

EEN BIJNA REVOLUTIONAIRE DAAD.

Tijdens het jongste groot verlof heeft zich hier, in volledige stilte, een bijna revolutionaire daad afgespeeld.

Alle middelbare en technische scholen van Tongeren, zo officiële als vrije, overstelpten deze Vlaamse gemeenten met reklame voor hun instelling :

HET ONZE LIEVE VROUW COLLEGE — Jongens.
Algem. middelbaar onderwijs, moderne humaniora, moderne wetenschap. humaniora, lat.-griekse hum., techn.onderwijs, middelb.landbouwschool.

HET KONINKLIJK ATHENEUM. — Jongens-Meisjes.
Voorber. en middelbare afdeling, moderne humaniora: wetensch. en econ. afdelingen, latijn-wetensch. afdeling.

HET INSTITUUT ONBEVLEKTE ONTVANGENIS. — Meisjes.
Middelbaar onderwijs, moderne humaniora, moderne econ.humaniora, grieks-lat.humaniora, normaal onderwijs.

DE TECHNISCHE SCHOLEN ONZE LIEVE VROUW. — Jongens.
Technisch onderwijs, Metaal, hout, electriciteit, elektronika, radio, televisie, mekaniek.

DE RIJKSTECHNISCHE SCHOOL — Jongens.
Beroepsafdeling, technische afd., hogere middelbare afdeling.

HET INSTITUUT REGINA PACIS. — Meisjes.
Technisch en beroepsonderwijs, snit en naad, familiale school, technische humaniora.

HET RIJKSTECHNISCH INSTITUUT VOOR MEISJES.
Beroepsafdeling, technische afdeling, huishoudkunde, kinderverzorging,

DE RIJKSNORMAALSCHOLEN VOOR MEISJES.
Normaalschool voor bewaarschoolonderwijzeressen, Lagere en middelbare normaalschool.

Een schoolbus werd ingelegd in het kader van de bestaande reglementering ter zake. De reisweg gaat van Remersdaal, over Teuven, St-Pieters-, St-Martens- en 's-Gravenvoeren, Moelingen tot Tongeren.

Officiële en vrije scholen werkten hand in hand !

"Ook uw kind kan nu iets worden". De leuze waaronder deze aktie werd gevoerd, is zwaar van betekenis. Ieder woord ! Zij maakt een kruis over een duister verleden. Zij geeft hoop voor de toekomst. De ouders die deze wekroep gevolg hebben gegeven, dienen gelukgewenst. Andere zullen volgen. Gelukgewenst dienen echter niet minder al dezen in de streek, die in stilte, soms met inzet van geheel hun persoon, deze hoopvolle uitslagen hebben mogelijk gemaakt.

« ONZE LIEVE VROUWE COLLEGE »

Bisschoppelijk instituut

ALGEMEEN MIDDELBAAR ONDERWIJS

MODERNE HUMANIORA
voor leerlingen van 12 tot 15 jaar

MODERNE WETENSCHAPPELIJKE HUMANIORA
voor leerlingen van 15 tot 18 jaar

LATIJNS-GRIEKSE HUMANIORA
voor leerlingen van 12 tot 18 jaar

VOORBEREIDENDE AFDELING

TECHNISCH ONDERWIJS

MIDDELBARE LANDBOUWSCHOOL
voor leerlingen van 12 tot 15 jaar

INTERNAAT - *HALF-INTERNAAT* - *EXTERNAAT*

Inschrijvingen liefst 's donderdags

Voor verdere inlichtingen zich wenden : St.-Truiderstraat 13 - Tel. 012/311.17

REGINA PACIS

5, Watertorenstraat, **Tongeren**

TECHNISCHE HUMANIORA

BEROEPSSCHOOL VOOR SNIT EN CONFECTIE

FAMILIALE SCHOOL

Voor inlichtingen betreffende Internaat, Externaat, Half-Internaat zich wenden tot de Zusters van de HH. Harten, 5, Watertorenstraat, Tongeren.

HET ONDERWIJS IN DE VOERSTREEK

Nadat sinds 1944 (dus sinds 17 jaar) alle verkeer tussen deze Nederlandstalige streek en Tongeren onderbroken is geweest, heeft het Ministerie van Verkeerswezen gedurende het voorbije groot verlof het initiatief genomen een dagelijkse schooldienst in te leggen tussen de Voerstreek en genoemde stad.

Het initiatief vond ruime weerklank in de betrokken streek. Burgemeesters, geestelijkheid, onderwijzend personeel, studiekringen, jonge intellektuelen, allen begrepen dadelijk het grote voordeel dat de voorgestelde regeling voor de bevolking kon opleveren. Hoezeer de schoolbus aan een noodwendigheid beantwoordde bewijst het sukses dat de bus kent : ondanks een zekere intimidatie ofte bangmakerij, gaan nu 26 kinderen, meestal twaalfjarigen, naar 7 van de 8 Tongerse scholen... en ze zijn tevreden over hun -vrije of officiële - school ! (Daarbuiten zijn nog 15 internen in Vlaamse scholen).

INVLOED OP HET VOORTGEZET ONDERWIJS.

Van de eerste schooldag af verstaan de kinderen daar wat gezegd wordt, Die in een Waalse school terecht komen moeten de eerste dag al aan oudere Vlaamse kinderen vragen wat "dat en dat en dat" wil zeggen (de namen van het schoolgerief dat ze zich moeten aanschaffen).

Dat is een tekenend detail. Immers, op dezelfde manier zal het hele schooljaar verlopen, en de daaropvolgende ooknog. De leerling is altijd weer ertoe verplicht zich af te vragen : "wat zegt de lesgever nu ?" In een school van zijn eigen taal begrijpt het kind wat gezegd wordt zonder eerst langs een "vertaaldienst" te moeten passeren.

De bevolking van de Voerstreek is jarenlang en dat niet helemaal buiten haar schuld (talentelling 1947), het slachtoffer geweest van een abnormale toestand, waarbij de jeugd in een vreemde taal moest studeren. Internaat is voor veel ouders gewoon niet te betalen, en Nederlandstalige scholen waren niet voor eksternen te bereiken. We aarzelen niet om de gevolgen van het veranderen van taalstelsel gedurende de studies een katastrofe te noemen. Of een slachting... Mislukking volgde op mislukking in het Middelbaar Onderwijs, en van Hoger Onderwijs was geen spraak meer (tenzij voor buitengewoon begaafden).

Daar komt nu verandering in ! Binnen dit en vijf, tien, twaalf jaar komen onze dokters en ingenieurs uit aan de universiteiten van Leuven en Gent, onze onderwijzers en onderwijzeressen, kinderverzorgsters, mekaniekers, leraars ... Waarom zouden onze kinderen niet kunnen bereiken wat die uit andere Vlaamse streken bereiken ?

INVLOED OP HET LAGER ONDERWIJS.

Belangrijke wijziging ook voor wat onze dorpsscholen betreft. Tot nu toe wist de onderwijzer, vooral hij die de derde graad gaf, al op voorhand dat zijn werk en toewijding slechts een gering rendement hadden : niemand zou hun werk voortzetten, noch in een vierde graad, noch in een geschikte inrichting voor middelbaar onderwijs. De Voerstreek heeft jarenlang generaties mensen voortgebracht die maar tot 12 jaar naar school zijn geweest (en daarna Frans geleerd hebben ...) Van nu af aan heeft weer iedereen de gelegenheid om minstens tot 14 jaar iets te leren, nieuwe begrippen op te doen. Er moeten veel begrippen gekend zijn door iemand die de dag van vandaag door de wereld wil komen. Van nu af aan weet de meester in de lagere school dat zijn werk vrucht kan dragen.

Een verder gevolg van het inleggen van de nieuwe bus is dat voortaan de kinderen de dorpsschool kunnen blijven volgen tot hun 12 jaar. Vroeger verlieten ze die jonger, in de hoop toch iets terecht te brengen van al dat Frans. Een niet te onderschatten voordeel voor onze dorpsscholen, en dus weer voor de jeugd !

Al bij al genomen zijn door het wederom tot stand komen van enige verbinding met Tongeren heel wat scheve toestanden in de streek terug NORMAAL geworden, inzover dat de bevolking zegt : waarom is dat niet tien jaar eerder geschied.

J.N.

RIJKSNORMAALSCHOLEN, Moerenstraat, 45, T o n g e r e n

Internaat *Externaat*

1. LAGERE SCHOOL : *voor meisjes van 6 jaar af*
Toepassing van het modern onderwijs met zelfwerkzaamheid der leerlingen.

2. MIDDELBARE SCHOOL : *voor meisjes van 12 tot 15 jaar*
met
HANDELSAFDELING
Onmiddellijke voorbereiding tot de Normaalschool, tot het Middelbaar Onderwijs van de hogere graad, eveneens opleiding tot bediende.

3. NORMAALSCHOOL VOOR BEWAARSCHOOLONDERWIJZERESSEN : *duur : 4 leerjaren.*

LAGERE NORMAALSCHOOL : *duur : 4 leerjaren.*

MIDDELBARE NORMAALSCHOOL (Regentaat) : *duur : 2 leerjaren.*

Telefoon : 317.80.

Abbé Floribert Dubois
Curé émérite,
Froidthier.

NOTES HISTORIQUES
sur
SAINT - JEAN - SART

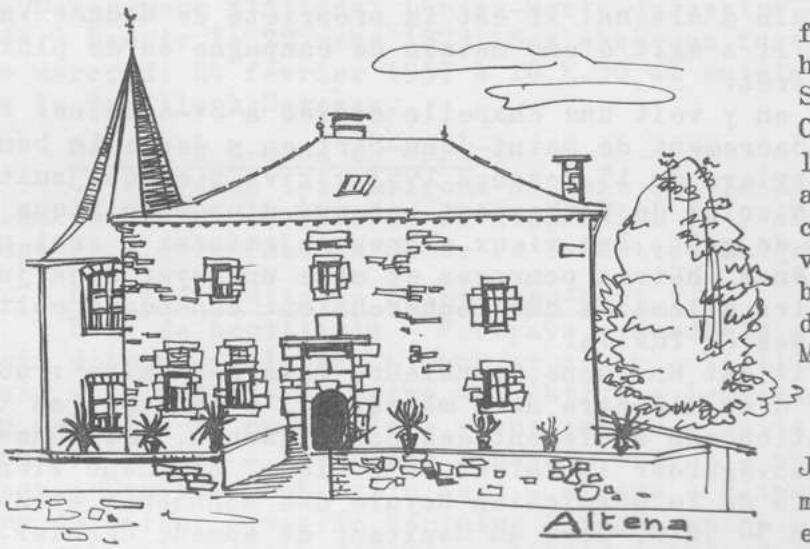

AVIS :

Il y a quelques années furent publiées des notes historiques sur Aubel - Saint-Jean-Sart et la Clouse. Ces notes se trouvent dans les archives des trois cures ainsi qu'aux Archives de la commune d'Aubel, aux archives de l'Etat à Liège, aux bibliothèques de l'Abbaye du Val-Dieu et du Collège Marie-Thérèse à Herve.

LE NOM :

En latin : Sanctus Joannes in Sarto - en flamand : "Sint-Jans-Raede" - en wallon "Saint Jan-sōr", si nous écrivons exactement.

ANTIQUITE DE ST-JEAN-SART :

St-Jean-Sart est cité par un diplôme de 1213.

Amédée de Ryckel, dans son ouvrage "Les Communes de la Province de Liège" au titre "Aubel" dira :

Il y a une seigneurie spéciale à Goirhez, avec cour de justice. Elle appartenait à l'abbaye du Val-Dieu qui l'avait obtenue en vertu d'une donation que lui en avait faite, en 1213, Arnould de Fouron-le-Comte. "Gorck situm juxta sartum Sancti Johannis". Ce qui veut dire "Gorhez près de Saint-Jean-Sart".

On sait d'autre part par un diplôme de 1216 que Lothaire, comte de Hockstade a donné 12 bonniers de terre, proche Saint-Jean-Sart à l'abbaye du Val-Dieu.

Saint-Jean-Sart et la Clouse forment deux paroisses qui sont de la commune d'Aubel. Saint-Jean-Sart est localité bornée par Warsage - Fouron St-Pierre - Aubel et Charneux. Jadis la population de ce village était plus importante qu'à l'heure actuelle. Il y avait au temps passé des fileurs de laine et de nombreux tisserands. Tout cela est disparu avec les métiers mécaniques.

Actuellement il y a 400 habitants à Saint-Jean-Sart.

LES CHATEAUX :

Il y en a trois à signaler : Altena - Gorhez - Sart.

Le château d'Altena dit Mr Amédée de Ryckel dans son ouvrage : "Les Communes de la Province de Liège", était un plein fief, ressortissant à la cour féodale de Dalhem. Il appartenait au XVII° siècle à la famille de Gulpen.

Agnès-Marie-Françoise, fille de Léonard de Gulpen en fit relief en 1675.

On voit à la façade actuelle la date de 1620. Ce château est aujourd'hui converti en ferme. Cette ferme est la propriété des hospices civils d'Aubel.

Le château de Gorhez.

Il est situé non loin d'Altena. Il est la propriété de Madame Veuve René Nicolaï. Disons qu'il s'agit d'une maison de campagne ou de plaisance qui ne manque pas d'intérêt.

En bordure du parc on y voit une chapelle dédiée à St-Antoine. Lors de la procession du St-Sacrement de Saint-Jean-Sart on y donne la bénédiction. Le Courrier de Verviers du 13 octobre 1953 écrivait ce qui suit : "Le Château de Mr René Nicolaï de Gorhez est entouré d'un magnifique parc entretenu avec beaucoup de goût. Les vieux arbres majestueux y sont nombreux : marronniers, chênes, hêtres pourpres et même un noyer déjà jugé trop vieux en 1914 par les Allemands qui recherchaient cependant cette essence pour leurs crosses de fusils.

Parmi ces arbres, il est un chêne, plusieurs fois séculaire : son tronc droit et régulier d'un diamètre de 2 mètres 30, à la base, sa tête imposante font l'admiration non seulement des connaisseurs, mais aussi des promeneurs. Afin d'en sauvegarder la valeur esthétique, ce chêne vient d'être classé, sur l'avis de la Commission Royale des Monuments et des Sîtes, par Arrêté Royal du 30 juin, paru au Moniteur de samedi dernier.

Il est vraisemblable que cet arbre remarquable soit l'un des rares survivants des immenses forêts qui recouvraient jadis une bonne partie de la région.

Le hameau de Gorhez (anciennement Goirhez), seigneurie spéciale avec cour de justice, appartint jadis à l'Abbaye du Val-Dieu, qui l'avait reçu en donation d'Arnould de Fouron-le-Comte en 1213. Le chêne a probablement vécu à cette époque.

Plus près de nous, au début de siècle dernier, Gorhez appartint à la famille Ernst, dont un fils, Antoins Ernst, fut ministre de la Justice et dont une fille est la bisaïeule de l'actuel propriétaire. (1)

Félicitons les propriétaires successifs de ce domaine d'avoir épargné la hache du bûcheron à ce vivant vestige du passé et Mr René Nicolaï de Gorhez du soin jaloux qu'il apporte à sa mise en valeur dans son parc, à proximité d'une petite chapelle et de jolies allées fleuries. Réjouissons-nous également de voir ce chêne légalement protégé pour de nombreuses générations, grâce à cette heureuse décision royale".

La famille de Mr René Nicolaï possède généalogie bien tracée et armoiries.

Cette belle famille est apparentée à l'ancienne famille de feu Mr Eugène Snoeck - Allard, qui possédait une très importante fabrique de draps à Neufmoulin-Charneux près de Froidthier. Lors d'une visite à Gorhez Mr René Nicolaï eut l'amabilité de nous montrer plusieurs portraits des Snoeck de Neufmoulin.

Le château du Sart

Il a été démoli en 1947.

Jadis l'abbaye du Val-Dieu possédait au Sart une grande ferme, signalée déja en 1275. Elle fut vendue le 1° janvier 1798 pour 800.000 livres.

Dans la suite des temps la ferme du Sart fut morcelée. Les anciens bâtiments et les terrains de Warsage furent acquis par le notaire Flechet de Verviers. Les terres et prés sur Saint-Jean-Sart furent acquis par le chevalier Arthur de Donnéa.

Mr Ernst est maintenant propriétaire du Sart de Warsage. Le Sart d'Aubel échut à Mr Leroux. Au Sart est décédée le 19 février 1937 le comtesse de Borchgrave d'Altena, Louise-Marie-Josephine-Julienne de Donéa de Hamoir, née à Hamoir le 22 mars 1878. Ses obsèques furent célébrées à St-Jean-Sart le mercredi 24 février 1937 à 10 h.30 et suivies de l'inhumation au caveau de la famille à Berneau.

Détail à propos du Sart :

Ce fut dans les environs du Sart que le Révérend Père Brandt, cistercien du Val-Dieu, lors de la dispersion le 7 septembre 1799, trouvera refuge et y célébrait la messe en cachette, malgré les ordres du préfet.

Les lieux-dits de Saint-Jean-Sart :

Bois de houillerie - Fortpays - Rondbois - Sart - Bushaye - Steenberg - Bois d'Ansy - Val-Dieu - Haut et clair - Vieille forge - Rondpuits - al baie - la Motte - la Frise - Lichtijd - Lammerschot - sur l'agaux - chemin du Calvaire ou du diable - riant coteau - gatte - Kreeft - elzet - graët - Knupels - tock - bergbosch - haye - makrau - spelberg - alberg - entre deux eaux - Cruffier (ou Crule fer) - alpaye - Altena - Gorhez - Pietreuse - try du berger - serrée fontaine - sèche waide - cense Louise - Kortenbosch - au tribunal - thier d'Elfis - Abbaie (abbaye) - Betgen.

Fontaines :

Mr le curé Stassen, ancien curé de St-Jean-Sart, signalait une fontaine en dessous de l'église dans le chemin de Lammerschot - une seconde au fond du dit chemin - une troisième dans la cour du bâtiment communal et quatrième à la Bushaye.

Ruisseaux :

La Berwinne et la Belle.

(à suivre)

(1) Bij de dramatische behandeling in de Belg. Kamer, op 3/2/1839, van de afscheiding van Nederlands Limburg, en ten einde de gemoederen tot bedaren te laten komen, werd de zitting voor een maand geschorst. De Ministers Ernst en d'Huart traden onmiddellijk af.
(Uit : Algem. Geschiedenis der Nederlanden, 9° deel, blz. 375)

Redaktie Heem.

HET SCHÖPPERLIED (Kelmis ? Jh)

Het vuet 'ne Schöpper de Schoop ut, scharom (bis)
He vuet ze dörch die Wiese
Scharleman, scharomme di bom
he vuet ze dörch die Wiese, scharom !

Do kom 'ne Wolef gebiese, scharom (bis)
De kreg sich och dat schwat Schoop
Scharleman,...

En as de Schöpper ne heem vuet, scharom (bis)
De toot der Meester die Schoop op
Scharleman,...

"Och, Schöpper wue es dat schwat Schoop, scharom (bis)
Dat wat die jölde Belle drug ?"
Scharleman,...

"Der Wolef dä hat et vreisse, Scharom (bis)
de Belle sönt noch zum beiste."
Scharleman,...

"Koes doe dan neet locke ? scharom (bis)
"Ich hauw jee Bruet ze brocke."
Scharleman,...

"Koes doe dan neet flöte ? scharom." (bis)
"Ich hauw jee Beer im Tötel."
Scharleman,...

"Höts, doe dat Wöetsche geschweege, scharom." (bis)
Doe hötst ming Doeter kreege."
Scharleman,...

Uer Doeter die es wal iehrensweet, scharom (bis)
Die wellt jenge örme Schöppeschkneet
Scharleman,...

Deze tekst werd ingezonden door de h. Firmin Pauquet, Kelmis. Mevrouw Pauquet - Schyns hoorde het lied van haar grootmoeder en leert het voort aan haar eigen kinderen.

AUS DEM LEBEN HIESIGER BAUERN

II - WILHELM JOSEPH NOLS (1791-1869)

Sohn von Franz Wilhelm Nols (°1758, +1838) und Anna Maria Géron geboren am 7/8.IV.1791 in Homburg,
heiratete Cathrine Joseph Xhoneux, Tochter von J.W.Xhoneux, am 12/13.V.1824?

Aus dieser Ehe stammen 10 Kinder (vgl.S.103 : "acht lebende Kinder")

(1.	Franciscus Wilhelmus Hubertus	°20.2.1825 in Heistern, +28.3.1825)
2.	Joannes Wilhelmus Hubertus	°18.1.1826 in Heistern, +25.10.1888 unverheiratet
3.	Anna Maria Sophia	°23.9.1827 in Heistern, + heiratete Joh.Michael Halter am 29.4.1851
4.	Mathias Joseph Franziskus	°21.10.1829 in Heistern, +8.9.1874
5.	Catharina Josephina Elisabeth	°26.8.1832 in Henri-Ch., +20.5.1873
6.	David Joseph	°26.4.1834 in Henri-Ch., + heiretate Hubertina Schins am 23.4.1861
7.	Maria Luise	°22.6.1835 in Henri-Ch., +24.1.1895 unverheiratet
8.	Margaretha Hubertina	°7.8.1836 in Henri-Ch., +
9.	Johann Ludwig Hubert	°30.12.1837 in Heistern, +30.5.1900 heiratete Josephina Hick am 17.2.1865
(10.	Johann Jos. Hubert	°18.1.1839 in Heistern, +14.4.1839)

Das Ehepaar Nols - Xhoneux wohnte zunächst, von 1824 bis 1830, bei seinen (Schwieger) eltern in Heistern, zog dann (mit den 4 inzwischen geborenen Kindern) nach Henri-Chapelle, Gut Imbach (1), und kam nach Heistern zurück, nachdem M.Sophia Xhoneux, Ehefrau von H. Egyptien, in Heistern gestorben war.

Cathrine Joseph Xhoneux starb am 8.4.1852 und Wilhelm Jos. Nols am 5.4.1869.

---

(1) Boileau, op.cit. XXVII Toponymie de la Commune de Henri-Chapelle, s. 455:50. op imbəɣ off. Imbach, "Einbach" C.: H.2 Ferme. Sous l'ancien régime, fief relevant de Kornelimünster (communication de M. Buchet).

(Letzte Einschrift von J.W. Xhoneux)

S.47 Cathrine Joseph, hatt sich geheirathet, den 13 maij. 1824, mit W:Joseph NOLS, sie war alt 24, en ein halbes jahr. Er war alt ungefehr 32 jahr,
(durchstrichen : Wie haben ihr gegeben, 12 thaler, führ Braut stücken, und führ 18 thaler, kleider, darin sind auch Etliche hemden mit gezählt,)
Der Allemächtigen Gott, geb ihnnen zeitlichen und Eüwigen frieden... und sie sind bleiben, in de kost, und in de arbeit, beij uns, dafür geb ich ihnnen alle jahr, 24 croenen, oder 36 thaler, lohn, führ ihre beijde, angefangen mit dem 1 maij 1824

(Cath. Jos. Xhoneux :)
Ihm jahr ein tausend acht dreijzig haben wir angespannen
Von meine eltere haben wir bekommen in geld in kühe und meubeln und braud (durchstrichen : stücken) geld haben wir zusaemen gerechnet dreijzehn hondert lücker gulden zehn hondert vor ausfahrt und dreij hondert vor wieder zu geben so bald wir sie haben oder sobald meine eltere sie nothwendig haben.
den 11 april 1830 (u:) Catherine Joseph Xhonneux
Willem Joseph Nols
A:M:groteclaes

(M. Sophia Xhonneux :)
S.48 Ich Maria Sophia Xhonneux habe mich verheirateht mit Johann Hubert Egiptien den 9 Maij 1830 und da sind wir beij unsere Aeltern zu Heistern geblieben in kost und in der arbeit und davor bekomme wir jährlich 42 Thaler ich habe auch bekomme 11 Thaler vür braut Stücken und zwölf Thaler und ein halber vür Brautkleidern.

(W. J. Nols :)
S.71 JOHANN WILHELM XHONNEUX EHEGATTE VON ANNA MARIA GROTECLAES IST GESTORBEN DEN 31 MÄRTZ 1831 UND DEN 2 APRIL IST ER BEGRABEN

	Th	S	Pf
An Fabritius für das gebakenes für das Begräbnis	3	0	0
An Colein für das auskleiden	1	-15	- 0
	4	-15	- 0

S.72 Nota über ausgaben und verzehr auf da leichenbegängnis des verstorbenes Wilhelm Xhonneux zu Heistern bei den geschwister Malmendies

		Thr	Sgr	Pf
	überbracht	4	-15	- -
1	Bezahlt an Herrn Capelan von Lontzen	1	15	
2	" " " " " Hergenrath	1	-	-
3	" " " " " Kettenis	1	-	-
4	" " " " " Eupen	1	-	-
5	" " " Barvaux	-	25	-
6	" " " Heusch	-	25	-
7	" " " " " Walhorn	-	20	-
8	" " " " " Welkenrath	-	20	-
9	" " Tissen von Kettenis	7	13	-

10	In 2 mal Café vebraucht für 1 Th 4 Sg und Candi zuker für 1 Th 3 Pf	2	4	3
11	An Butter Brod und Brandwein zusamen für	1	5	2
12	Café gekocht am 2 april für 25 und am 13 apr. für 55 personen	1	15	
		24	7	5
13	Bezahlt fur 4 grosse von 5/4 18 [?] und 22 kleine von 1/2 18 [?] Kerzen	10	18	9
14	An Renartz von das Sarg	3	–	–
15	von das Grabmachen & das Läuten zu Lontzen und zu Busch	–	18	9
16	An den Hrn pastor Corsten von Lontzen	3	–	–
17	An den Küster Mommers zu Lontzen	2	10	–
		43 =	24 =	11

(Maria Sophia Xhoneux :)

S.48 Den 26 februar 1834 empfangen acht hundert gulden auf unsere ausfart dan brautgeld ist darin berechnet
(u.)Hubert Egyptien Sophia Xhoneux
den 27 junij 1834 wiedrum empfange zweij hundert gulden also beijsamen zehn hundert gulden
(u.) Hubert Egyptien Sophia Xhoneux
den 3 Maij 1836 empfange 300 gulden in Mobilien eine Kuh ein rind in Speck und fett und erdäpfel und hühner berechnet diese dreij hondert gulden sind gegeben in fall von das meine Mutter sie nothwendig hat sie wieder zu geben
(u.) Sophia Xhoneux J.H. Egyptien

(W.J. Nols :)

S.53/ S.72 Anna Maria Xhonneux gebohrne Groteclaes hat ausgespannen im jahr 1838 zu Heistern und verkauf gehalten durch den Notar Hennen sein secretär Vastric & den verkäufer Coka nämlich

	Thr	Sgr	Pf
Den 21 Dezember 1837 beträgt	386	7	–
Den 10 & 11 april 1838 "	927	16	6
zusamen	1313	24	6

S.53 Hievon ist bezahlt worden von den Hr Coka

	Thr	Sgr	Pf
den 4 dezebr 1838	850	–	–
den 26 Januar 1839	253	–	–
den 2 Novebr "	135		
Noch bezahlt im jahr 1840	13	1	6
zusammen	1251Thr	1Sgr	6pf
Verkauft von Hubert Egyptien fur	59	10	
" von den Hrn Kaplan holz & degl.	3	13	–
zusammen thr	1313	24	6

S.73 Wir Wilhelm Joseph Nols und Catherina Josepha Xhonneux sind nach Heistern wohnen gekommen und unsere mutter Anna Maria Groteclaes ist bei uns geblieben in die kost für hundert fünf Thaler für ein jahr angefangen den 1 Mai 1838.
Den arzt und die apotheke muss sie selbst bezahlen.
Für das zweite jahr sind wir wiederum eins geworden für 120 Thr

angefangen den 1 Mai 1840 aber wir haben das accort verändert den 1 Juli 1840 und sie soll durch verminderung der kost nur 105 Thr geben bis den 1 mai 1841.

(vgl Cath. Jos. Xhonneux :)

S.49 Den 25 august 1838 haben wir mit meine Mutter acortirt vor sie zu halten beij uns vor hondert fünf thaler vor die kost den arsz und apotheek bezahlt sie selber auf jedes jahr welches angefangen den 1 maij 1838 (u.) Cath.Jos. Xhoneux (durchstrichen:) den 28 august haben wir empfangen 35 thaler auf rechnung.
den 14 februar haben wir empfangen 20 thaler auf rechnung
den 4 märz haben wir empfangen 20 thaler auf rechnung
den 19 märz empfangen 10 thaler
den 18 maij empfangen 20 thaler womit das jahr 1838 aubezahlt ist
(u.) Catherina Jos. Nols.

S.50 Wieder auf ein Neues accortiert vor hondert zwanzig thaler angefangen den 1 maij 1839
den 5 august empfangen 40 thaler auf rechnung
den 17 januar empfangen 40 thaler auf rechnung
den 7 april empfangen 20 thaler auf rechnung
den 1 maij empfangen 20 thaler womit das jahr 1839 aus bezahlt ist
(u.) Cath. Jos: Nols
Wieder auf ein Neues acortiert vor hondert zwanzig thaler angefangen den 1 maij 1840
den 1 maij empfangen 8 thaler 7 grosche auf rechnung.

S.51 den 15 junij empfangen 11 thaler 3 groschen auf rechnung en noch 20 groschen
den 28 august berehnet 11 thaler 13 groschen verfalene interest vom jahr 1840
noch empfangen 5 thaler womit ausbezahlt sind die vier erste monath ein Neues acort angefangen den 1 Julij 1840 durch verminderung in kost sachen vor hondert füng thaler bis den 1 maij 1841.

S.74 Anna Maria Xhonneux gebohrne Groteclaes ist gestorben den 4 october 1840 und begraben den 6 des nämlichen monath

	Die begräbniskosten sind wie folget	Thr	Sgr	Pf
Erstens	Gekauft für brandwein für	-	21	6
2	" zwei pfund weissen zucker für	-	16	-
3	Gegeben an die Frau Leclerc für das auskleiden	-	15	-
4	" an Fabritius fur Brizeln	1	-	-
5	" an für das sarg	3	-	-
6	" an die frau Miessen	-	10	-
7	" an den Fuhrmun	1	17	-
8	" an Wertz für die kerzen zu holen	-	17	6
9	" an die frau Daniel	-	7	6
10	" für Kerzen	-	18	6
11	" für Das läuten zu Busch	-	6	-
12	" an Schiffers für gebakenes	7	15	-
13	" an Burmans für Kerzen	14	7	6
14	" an den Hrn Corsten pastor für sich Küster organist etc	6	15	-

15 Gegeben an die Witwe Mommers für Café & Brandwein und das auszahlen an die Hern Vikaren 1 von Lontzen 2 von Eupen 1 von Hri Chapelle

11	16	7
49	3	1

S.75 Wir Wilhelm Joseph Nols und Hubert Egyptien haben den 21 october 1840 2 Betten mit 3 Deken 5 paar lacken 3 paar theken 3 Küssen 1 pülver und die kleider unserer schwiegerältern getheilet in gegenwart von Heinrich Honneux - Johann Joseph Xhonneux - Gertrud Gerkens - Hubert Egyptien - Wilhelm Joseph Nols und Catherina Josepha Nols gebohrne Xhonneux
Das Loos von Hubert Egyptien ist - weil es seine noch unmündige tochter Maria Antonia Hubertina Egyptien zugehörte - geschätzt worden wie folget.
(Nota Bene) diejenigen sachen die mit ein x bezeichnet sind hat er für sich behalten die andern dat er mir W.J.Nols an ihrem taxe verkauft)

	Thl	Sgr
Wollenes lacken x	1	-
Weis tuchenes lacken x	1	-
zwei Catunen lacken	1	-
Wollene deken x	1	15
Catunen decken	1	5
Gardinen	2	-
Thr	7	20

S.76

	Thl	Sgr
Ueberbracht	7	20
Drie küstecken x	-	15
Lacken & Handtuch	-	15
Küssen und Pülver	1	-
Beth	3	1
Seidenes kleid x	4	-
Schwarz Merinos kleid	2	8
Violet Catuner kleid	1	12
Schwarzroth Catüner kleid	1	
Mantel	1	10
Taillen	1	20
Halstuch	1	25
Zwei Catuner halstücher	1	-
Halb seidener schürzel	-	20
Regenschirm x	1	-
Vier weisen Müzen und ein hut	1	10
Schuhen Hosen Hemden	1	-
Bücher Landkarten ∧	2	15
Silberne Dose goldenes Kreuz und goldring ∧	3	15
	37	6

- - - - -

KORNELIMÜNSTER - PROPSTEIKIRCHE

Das " Münster " steht an derselben Stelle, an der einst der hl. Benedikt und Ludwig der Fromme ein Gotteshaus erbauten. Es hat 5 mächtige Schiffe, die verschiedenen Bau- und Kunstperioden angehören. Das Mittelschiff (das älteste) stammt aus dem 12. Jahrhundert. Noch älter aber ist die oben auf dem Berg thronende Pfarrkirche (heute Museum), deren Turm auf römischen Fundamenten steht. Hier befand sich einstens eine römische Siedlung, die den Namen VARNENUM trug, so genannt nach dem " genius loci " " VARNENO ".

An diesen Ort gründete der hl. Benedikt von Aniane mit Unterstützung Ludwigs des Frommen (des Sohnes Karls des Grossen) in den Jahren 814-815 n.Chr. das Kloster INDA (der durch Kornelimünster fliessende kleine Fluss heisst noch heute die INDE). Die Reliquien des hl. Kornelius stammen aus Compiègne und schon um 1028 n.Chr. wird das Salvatorkloster an der Inde urkundlich " Kornelimünster " genannt (St.Cornelii monasterium). Cornelius heilte, wie die Sage erzählt, im Jahre 256 die Sallustia, Frau eines römischen Hauptmanns namens Cerealis von krampfhaften Anfällen. Er wird deshalb von alters her von Fallsüchtigen und deren Angehörigen in Kornelimünster angerufen. Die Heiligtumsfahrt nach Kornelimünster besteht seit den 8. Jahrhundert.

Es gab auch manchmal ausserordentliche Vorzeigungen der Heiligtümer dort, so z.B. im Oktober 1818 für König Friedrich Wilhelm III von Preussen, 1850 für König Max van Bayern. Im Jahre 1811 kamen Schwester und Mutter Napoleons I zur Heiligtumsfahrt nach Kornelimünster.

J.V.

KNÄLLEMÖNNSTER

Wenn mett September kömmt der Härrefst
änn oppen Böóm et Loov sech färrevt,
noo Knällemönnster me dann geet
wue de Kérrech van Sent Kornälles steet.

Zwoor éss der Weich allt zömmelech wiet,
eel ett spellt geen Roll, me hatt joe Tiet
me mackt sech e Pack Botteramme
nömmt mett gätt Schänkewoosch off Hamm,

änn brückt dann änn der Vröggde-n-opp
opp Kätteness aan, de Baan eropp,
all sängender änn métt Gébätt
änn ooch mett Bloosmusik Getröót.

Ovver Marrolls änn Annete,
dörrech Gazze änn dörrech Bännete,
geet wijjer ett béss Léetebösch,
mä dann éss me noch märr elösch

a genn Grenz änn dann opp döttsche Sij,
mänegeene dönnt de Vööt allt wije.
Ett éss dann noch e Stöck te loope,
op eemool hüürt me-n-eene roope :

"Da aunde Knällemönnster litt",
Noo éss ett gaareneet mie wiet,
me hüürt de Klocke trippetreie
änn oppen Stroot de Kainder schreie.

Vruue geet ett dann de Kerrech eränne,
männegeene denkt ä sinne Sänne,
et woor jo wall enne wijje Weich
mä noo éss glöcklech ett erreicht.

No't Huechamt wärrt dann uutgedéllt,
et Knällesbröttche, änn me stéllt
sech opp, wue se datt Waater schänke
änn uut ge Knälleshoore dränke.

Ess datt gedooe, wärrt sech erfréscht
änn ä genn Hërrberrech opgedéscht
alles stéet voll métt Kaffiekanne
änn geddereene, Vro of Manne,

Sétte sech nooder a genne Désch,
de Botteramsbärrech verschwainde résch,
me dränkt enne Wachellder änn e Beer,
der eene twée, der aindere véer.

Noedömm geet ett opp Kerremesmaart,
de hiele-n-aut änn ooch apaart,
e Knällespippke wärrt gegoue,
e Lieverkookshärtt ooch, vöör de Vroue

E Knällesfäänche vöör et Kaint,
e Röllche Päffermönnz, vöör Waint
änn watt me söss a Gotts noch siet,
watt ä genne Maag noch eene liet.

Ä genn Nommedaag da geet ett tröck,
ne männegeene hatt ett Glöck,
datt hée per Töff wärrt mettgenoome,
wée datt neet aaniem wüür jo domme.

Zemool wenn pinnlech a genn Vööt
men éss änn ett Gemööt
dörrechée gätt éss va Pick änn Beer,
ell koomede Joor da gönnt ver weer.

10.5.61 J.VILVOYE

AAN ONZE VOLKSPOETEN !

AN UNSERE VOLKSPOETEN !

A NOS POETES POPULAIRES !

In unserer Ausgabe vom 1/7/61 veröffentlichten wir unsern Aufruf zur Teilnahme an unserm zweiten Liederwettbewerb.

Daran erinnern wir unsere Volkspoeten.

Der Termin für die Einsendung der Texte läuft am 1/1/62.

Regelmässig kehren unsere plattdeutschen Lieder im Programm des belgischen Fernsehrundfunks wieder. Wir hoffen zuversichtlich dass jeder Befähigte unsern Liederschatz in der eigenen Volkssprache mit einer oder mehreren Einsendungen bereichern wird.

- - - - -

Nous rappelons à nos poêtes "Plattütsch" notre appel du 1/7/1961 pour la participation à notre second concours pour le meilleur texte de chanson populaire.

La date de rentrée des textes reste fixé au 1/1/1962.

- - - - -

In ons nummer van 1/7/61 publiceerden wij onze oproep tot deelneming aan onze tweede liederenprijskamp.

Wij herinneren er onze volksdichters aan.

De datum van inzending van de teksten verstrijkt op 1/1/1962. Regelmatig komen onze plattütsche liederen voor op het programma van de B.R.T. Wij hopen vast dat iedereen die daartoe bij machte is, onze liederenschat in de eigen volkstaal met een of meer inzendingen zal verrijken.

- - - - -

UIT HET VERLEDEN VAN EUPEN.

ORDONNANTIE OFFTE REGLEMENT OP HET STUCK VAN DE POLIJCIE VAN EUPEN. (1)

Alsoo in den Processe geventilleert hebbende in den Souverijnen Raede van Brabant, tuschen de Boorghemeesters, ende gemeene ingeseetenen, van de Vrijheijt Eupen, geleghen in den Lande, ende Hertoghdomme, van Limbourg, Supplianten in materie van Cleijne Revisie ter Eendere, ende eenighe Zeleuse van aldaer geintimeerde ter aendere. queste waere gewest oever diverse misbruijcken die men pretendeerde binnen de voorz. Vrijheijt te sijn ingedronghen, in de bestieringhe van de Policie aldaer.

T'seedert den provisioneelen Vonnisse in denselven Raede, gegeven op den 27en Junij 1701, aen den welcken de voorseijde boorghemeesters sustineerden, dat sij, ende hunne voorsaeten sich precijselijkck hadden geconformeert, sonder in eenighe voorvallen materie te hebben gegeven tot Clachten, waervan in den voorz. Raede Rapport gedaen sijnde, hadde denselven om tot precijse kennisse van dijen te geraecken goetgevonden, bij sijn vonnis van den twelften Mertz lestleeden, te deputeren commissarissen in loco, de welcke sijch aldaer souden informeren in Conformiteyt van de pointen bij den voorz: Raede van officie weghen geadviseert, om daernaer voorden gedisponeert te worden, welcke commissarissen bij hunnen appointemente Regulatief ter plaetse gegeven de geinthimeerde belast hebbende de ongeregeltheden oever de welcke sij Clachtigh waeren gevallen, te fonderen ende te proberen, hadde partijen op differente propositien, dij hun middeler tijds door de voorz commissarissen warren gedaen, goetgevonden, om voor het toecoemenden te hebben eenen vasten voet, naer den welcken een iegelijck sich soude moeten reguleren, op het stuck van de Policie binnen de voorz Vrijheijt, mits gaeders tot Conservatie van de goeden Harmonie, ende vernietinghe van den voorz processe sich van weder Canten te submitteren aent' gheene den selven Raede soude goetvinden; t' ordonneren : T: Hoff t' gheene voorz aengemerckt, ende hierop gehadt hebbende het advies van den Raed ende advocaet fiscael ordonneert ende statueert de naervolghende pointen ende articulen.

I mo

In den Eersten, dat binnen de Gemeente van Eupen niemant tot het kiesen van de Neghenmans breeder vermelt in den Vonnisse van den 27 Junij 1701 geadmitteert nochte tot Neghenman gecoesen en sal moeghen worden, ten sij hij onder deselve Vrijheijt gequotiseert wordt, t'sij in het reel, offte in het personeel ende aldaer is wonende.

---

(1) Blz.1 en volgende uit het Dagboek van Jean Simon de Vercken, burgemeester te Eupen in 1766.

2°

Dat de Boorghemeesters tot den keuss van deselve neghenmans sullen moeten procederen moet nackte ende suijvere termijnen, sonder daertoe te gebruijcken eenighe involutien ofte dobbelsinnigheijt, draegende allenelijck aen de vergaederde van de respective compagnie, wie jeder van deselve tot neghenman is kiesende.

3°

Dat de Vergaederinghen die men tot soedaenighen Keus gewoont is te houden, sullen moeten bestempt worden, met interval ten minsten van drije Daeghen.

4°

Dat de affgaende Boorghemeesters niet en sullen moeghen gecoesen, tot commissarissen van het Jaer, dat Eerst hunne administratie volgt, maer sullen voor dijen Tijd daervan worden geexcludeert, gelijck van gelijcken de affgaende commissarissen niet en sullen vermogen tot Borghemeesters gecoesen worden, waervan sij op denselven voet sullen hebben de Exclusive, t' gheene nochtans niet en sall beleten, dat sij naer het verschijnen van het selve Jaer tot d' Eene ende andere plaetse sullen moghen worden gecoesen.

5°

Dat de Reckeninghe van de Publijcke penninghem sullen geschieden oepenbaerlijck ten oeverstaen van alle de gheene, de welcke in de schatten ofte bedrijf betaelen, bij soo verre sij sulx versoecken ende hun ter plaetse op den gestelden tijd laeten vinden, de welcke gehouden sullen sijn hun aldaer Eerelijck te draeghen, seggende hunne redenen, in cas sij Eenighe vermijnen te hebben, betaemelijck sonder lestigheijt, op pene van te verbeuren voor iedere Nijse Thien Schellingen, te verdeijlen als hiernaer geseijt sal worden.

6°

Dat den daegh dienende tot het doen van dese Reckeninghe sal worden bestempt ende vercondight met interval ten minsten van acht Daeghen.

7°

Dat de Borghemeesters tusschen hun niet en sullen moeghen resolveren, ende maecken nieuwe wercken, noch beginnen processe, ten sij dat de gemeente daerover behoorlijck vergaedert sijnde, sal hebben geresolveert.

8°

Ende opdat dusdaenighe resolutien met vrucht souden connen worden genoemen, sal men t'elckens als men Eenighe Vergaederinghe van de gemeente teghens seckeren daeghe bestempt ende vercondight, gehouden sijn uijt te drücken de materie oever de welcke gedelibereert ende geresolveert moet worden, alwederom met intervale ten minsten van vier daeghen, ten waere dat de sacken meer haeste verheijste, ende gheenen uijtstel en coste lijden.

9°

Dat tot dusdaenighe vergaederinghen alle de contribuale onder Eupen geadmitteert sullen worden, tusschen de welcke aldaer op de propositien bij de Borghemeesters te doen, geresolveert sal worden, ende geconcludeert bij pluraliteijt van voisen, de welcke bij deselve Borghemeesters ordentlick sullen worden gecolligeerd, hoorende tot dijen de redenen van die versoecken te sprecken met andaeghtigheijt, ende doende de resolutien teckenen van de gheene daerinne hebbende gestempt.

10°

Ende om dat dese Vergaederinghen des te behoorlijcker souden cannen worden gehouden, so wordt well expresselijck verboden aen alle de gheene deselve componerende elckanderen te insulteren met woorden, offte met Wercken, als oock den eene offte den anderen te oeverschreuwen, offte te interromperen in het uijtten van sijn advies, op pene van te verbeuren voor iedere nijse eene amende van drije guldens Brabants, de hellicht ten behoeve van ddn officier, ende de andere hellicht ten behoeve van den armen.

11°

Verbiedende van gelijcken van in dijergelijcke vergaederinghen, te drincken t'sij bier, Wijn, offte Brandenwijn, ende op dat allent' gheene voorz. deste beeter soude worden geobserveert, so sal den Meijer van Eupen in sulcke bij Een compsten moeghen present sijn, ende aldaer advigileeren, dat alles met ordre ende behoorlijck geschiet.

12°

Ende om te wederhouden den indiscreten Iever van sommighe gemeijntenaeren, ende te voor coemen, dat sij Lichtveerdelijck tot desen Raede recours neemen, waerdoor veroorsackt worden groete costen, so wordt verboeden, dat niemand in het toecoemende sich meer en sal moeghen addresseren aen deesen Raede oever materie die policieje aengaende ten sij, dat sij alvoorens op dit stuck hunne schrijfftelijcke Representatien hebben gedaen aen de Borghemeesters, ende van deselve versonden sijn gewest, offte op deselve gheene dispositie becoemen en hebben.

13°

Voorders om dat men geinformeert is, dat de Dijnsdaeghen ende Saderdaeghen bequaemer sijn om marckt te houden, als des Woensdaeghs ende des Vrijdaeghs gelijck hier vooren is geploegen, ende dat op deselve de gemeijnte gevoegelijcker can worden, voorsien van vleesch ende andere Eetwaeren, so sullen de Weckelijcke Merkt daeghen voor het toecoemende gehouden worden des dijnsdaeghs ende saederdaeghs.

14°

Ende sal op Sondaeghen, ende Heijlickdaeghen, behouden de vier hooghtijdten altijdt Merckt moeghen gehouden worden, van potagie, Vleesch, ende andere Eetwaeren, tot der Tijdt dat den Hooghen dienst begint, gelijck hiervooren is geploogen geweest.

(wordt voortgezet)

WACHTER, WAT IS ER VAN DE NACHT ?

Onder deze rubriek publiceren wij echos die wij links en rechts, in en om Overmaas, opvangen en die onze lezers niet onverschillig kunnen laten.

Waar wij deze zonder kommentaar overnemen, vertolken ze daarom nog niet onze eigen mening.

EEN OUDE, GOUDEN RAAD !

Wij lezen in "De Blauwvoet", X° Jaargang, nr 1 :

"Denkt aan Jan I, hertog van Brabant. Wanneer deze zich in 1288 te Woeringen tegenover een machtige coalitie bevond, dan gaf hij er zich direct rekenschap van, dat zijn vijanden niet één blok vormden. Volgens een middeleeuws geschiedschrijver juichte hij : "Si comen dunne ende wide !" Jan daarentegen liet zijn scharen tot één sterke formatie aaneensluiten. Het ordewoord dat hij gaf, luidde : "Dicht ! Dicht !".

OVERMAASLIEDEREN AAN DE B.R.T.

Op 22/6/ en 7/9/61, telkens te 7 u.50, tijdens het streekliederenkwartiertje, kwamen volgende Overmaasliederen aan de beurt :

De Moddersprook, door P.Zimmer

Zeuk ens e Laant, door Z.E.H. Frans Meertens.

Wenn os Kerkeklokke klenge, door Piet Zimmer.

Deze uitzendingen moeten onze volksdichters aanzetten opnieuw deel te nemen aan de tweede liedertekstenprijskamp, door ons Komitee uitgeschreven en waarvan spraak elders in dit nummer.

IN 'T MOOIE LAND VAN OVERMAAS.

De Nieuwe Gids van 20/7/1961 geeft een bijdrage over de verschillende merkwaardigheden van de zes Voergemeenten.

Over St-Pieters Voeren zegt ze : "Het kleinste van de Voerdorpen is trouwens het mooiste en biedt een rijkdom aan natuurschoon."

GRAAF WOLFGANG BERGHE VON TRIPS.

In de loop van September jl. kwam graaf Wolfgang Berghe von Trips, met zijn rode Ferrari koerswagen, op de Grote Prijs van Italie, terecht te midden van het publiek en verloor er het leven, samen met een aantal toeschouwers.

De blonde, slanke Duitse edelman was een graag geziene figuur, de aristokraat van de autosport.

Niet geweten is dat de familie van Bergh of van den Bergh van Trips oorspronkelijk is van St-Odilienberg bij Roermond en zich reeds vroeg verspreidde in de Landen van Overmaze.

Reeds in de 16° eeuw was zij in het bezit van het leen Berghe te Hockelbach - Balen. In de loop der 17° en 18° eeuwen was zij in het bezit der heerlijkheden Ubacht bij Rolduc, Crapoel (Walhorn), Clermont (Herve) en Altembroeck ('s Gravenvoeren).

27° Maart 1796 worden zij Graven van het Heilig Rijk. In hun wapen droegen zij de leuze : "in hoc signo vinces".

HEEM Nr 6 November 1959, verhaalt hoe Vrouwe van den Bergh van Trips, abdisse van het Adellijk Vrouwenklooster van Sinnich (Teuven) in 1750 de zware taak van het heropbouwen van het vervallen klooster tot een goed einde bracht.

HET VERSLAG OVER HET DIENSTJAAR 1960 VAN HET DAVIDSFONDS.

Ieder jaarverslag van het Davidsfonds bevat een aantal interessante gegevens over Overmaas. Wij citeren :

" In"Overmaas kende afdeling 's-Gravenvoeren-Moelingen, na een hoopvolle herleving in 1959, opnieuw een gevoelige inzinking. Haar verlies kon slechts voor de helft goed gemaakt worden door St-Martens Voeren, die een regelmatige bedrijvigheid aan de dag legde en daarvan de vruchten mocht plukken. Uit dit gebied waren 6 leden rechtstreeks bij het Hoofdsekretariaat aangesloten. Het aantal verminderde in totaal van 50 tot 44."

"Pastoor-Veltmans prijskamp"

Het verslag publiceert de uitslag van deze prijskamp in 1960. In ons Nr 4, Juli 1961, publiceerden wij reeds deze tekst.

Het verslag vermeldt eveneens de kostbare steun door het Davidsfonds verleend aan het Langohr-Veltmans-Vreuschemen Komitee.

Wij benutten de gelegenheid onze lezers en vrienden aan te zetten tot lidmaatschap van deze hoogst verdienstelijke kultuurvereniging.

STE D'HISTOIRE ET D'ARCHEOLOGIE DU PLATEAU DE HERVE.

Het derde verslagboekje zag het daglicht.

Wij citeren :

- Cartes anciennes du Duché de Limbourg, door A.Kohl
- Les Réformés Herviens au XVI° siècle, door J.J.Le Pas.
- La Querelle tragique des De Couves et Clermont, door A.Buchet.
- Une ancienne Industrie liègeoise : la Clouterie, door G.Hansotte.
- A propos des Goër de Herve, door J.Plouy.
- Famille Mathy de Hauzeur, door J.J.Le Pas.

TAALLESSEN.

Door de zorgen van het Departement van Verkeerswezen worden in het Oosten van het land, cursussen gegeven in de Franse, Nederlandse en Duitse talen, ten bate van het personeel der Openbare Besturen. Ook wel andere personen worden ingeschreven.

Het programma 1961/62 voorziet lessen in volgende gemeenten, bij voldoende inschrijvingen :

Franse lessen : Amel, Burg-Reuland, Bullingen, Eupen, Hergenrath, Honsfeld, Kuchelscheid (Elsenborn), Malmedy, Manderfeld, Raeren, Sankt-Vith, Sourbrodt, Verviers, Weismes, Welkenraedt en Weymertz.
Nederlandse lessen : Eupen, Herbesthal, Sankt-Vith, Verviers.
Duitse lessen : Bullingen, Eupen, Herbesthal, Kuchelscheid, Maldingen, Malmedy, Manderfeld, Neu-Moresnet, Nieder Emmels, Raeren, Burg-Reuland, St-Vith, Sourbrodt, Verviers, Vielsalm, Welkenraedt, en Weymertz.

Een lezer die ons op deze lessen opmerkzaam maakte, voegt hierbij de schampere opmerking : in een dozijn eentalig Duitssprekende gemeenten worden Duitse lessen ingericht ten behoeve van het personeel der Openbare Besturen. Waren deze ambtenaren dan niet verplicht te taal van dd streek te kennen alvorens er aangesteld te worden ?

DOSSIER OOSTKANTONS.

Volksvertegenwoordiger Jan Verroken publiceerde in De Standaard-Brussel volgende ophefmakende artikelen onder de gezamenlijke hoofding "Dossier Oostkantons".
14/8 De vooroorlogse Belgische politiek.
15/8 De Spoorwegmannen uit de Plat-Dietse gemeenten.
16/8 De Oorlogsjaren.
17/8 De Repressie.
18/8 Amnestie enige mogelijke oplossing.

Verroken is, niet het minst om zijn lang verblijf in de streek, het kamerlid dat van de toestanden in de Oostkantons het volledigst op de hoogte is. Zijn collega's uit de streek zelf stonden verbluft bij het lezen van deze bijdragen.

Verroken is ook haast de enige Vlaming die zich aangesloten heeft bij de onderzoekers uit de Kommissie Harmel, toen deze de Oostkantons onderzochten.

Iedereen uit de Oostkantons gaat met zijn visie over de aangehaalde toestanden niet akkoord. Dat behoort tot het verleden, zegt men, laat ons daarover liefst zwijgen.

Wij citeren uit zijn besluit :

"Voor ons blijft de schaamte wanneer wij, Belgische politici, op dit stuk onze houding vergelijken met de Fransen, die niettegenstaande een aangeboren zwak voor chauvinisme, zin hadden voor grootmoedigheid, en die de uit de Wehrmacht terugkerende Elzassers met bloemen hebben ontvangen, terwijl onze grote mannen alleen oog hadden voor een wraakroepende vendetta."

VELDEKE NR 199 Juli 1961.

bevat o.m. volgende belangrijke bijdragen :
- Henric van Veldekens werk, een Maaslands Monument, door Gabriele Schieb, Leipzig,
- Voeten vegen, door H.W.J. Dohmen.
- Een epos van het internationaal dorp in Limburg, door W.Roukens.

Wij houden even stil bij de merkwaardige bijdrage van Duitse zijde over Hendrik van Veldeke : "Men hoeft er zich helemaal niet om bezorgd te maken dat wij Veldeke voor Duitsland willen "annexeren" of hem als Duitser of Rijnlander willen doodverven. Het is integendeel onze bedoeling, overeenkomstig de modernste stand van het taalhistorisch onderzoek, aan de Zuidnederlanders "hun" Veldeke terug te schenken."

Te Huur

Verkrijgbaar op het Sekretariaat van het
LANGOHR - VELTMANS - VREUSCHEMEN KOMITEE
Melkerijstraat 35, Halle

*

« VAN GEN WEECH BES A GE GRAAF »

Folkloristisch Drieluik uit het Land van Overmaas

door Ereleraar Dr J. Langohr

*

« PASTOOR VELTMANS GEDENKBOEK »

Zijn Leven en zijn Werk

*

Prijs voor ieder dezer werken : luxe uitgave 150 Fr
gewone uitgave 100 Fr